

САНДРА БОЖИЋ

БРИКС
И
РАТ У УКРАЈИНИ

БРИКС И РАТ У УКРАЈИНИ

САНДРА БОЖИЋ

**БРИКС
И РАТ У УКРАЈИНИ**

Институт за политичке студије
Београд, 2024

Сандра Божић

БРИКС И РАТ У УКРАЈИНИ

Електронско издање

За издавача

др Миша Стојадиновић, научни саветник

Издавач

Институт за политичке студије

Београд

Добрињска 11/4

ips@ips.ac.rs, <https://ips.ac.rs/>

011/33-49-204

Припрема за штампу

Донат Граф, Београд

ISBN 978-86-7419-400-3

Ставови, мишљења и погледи изнесени у овој књизи припадају аутору/приређивачу и не представљају званичне ставове Института за политичке студије, Београд.

САДРЖАЈ

УВОД.....	7
ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА.....	14
I НАСТАНАК, РАЗВОЈ И НАЧИН ДЕЛОВАЊА МУЛТИЛАТЕРАЛНОГ ДИПЛОМАТСКОГ ПРОЦЕСА.....	19
Настанак и оснивање.....	19
Историјат развоја.....	23
Институционалне основе.....	25
II ОДНОС ЗЕМАЉА БРИКС-А И КЉУЧНИХ АКТЕРА МЕЂУНАРОДНИХ ОДНОСА.....	31
БРИКС И УН (СБ УН).....	31
БРИКС и Сједињене Америчке Државе.....	40
БРИКС И НАТО.....	43
БРИКС и Европска унија.....	47
Однос БРИКС-а и земаља Глобалног југа.....	49
III ПОЛИТИКА ЗЕМАЉА БРИКС-А ПРЕМА РАТУ У УКРАЈИНИ.....	53
Политика Народне Републике Кине према рату у Украјини	61
Политика Републике Индије према рату у Украјини.....	66
Политика Савезне Републике Бразил према рату у Украјини.....	71
Политика Републике Јужне Африке према рату у Украјини	75
Политика БРИКС-а као целине према рату у Украјини ...	78
IV УПОРЕДНА АНАЛИЗА И ПЕРСПЕКТИВЕ.....	81
V ЗАКЉУЧАК.....	85
VI ЛИТЕРАТУРА.....	91
Каталогизација у публикацији.....	113
Народна библиотека Србије.....	113

УВОД

Почетак новог миленијума је довео до прегруписавања на глобалном нивоу који се одразио и на геополитичку слику света. Тако је свет упловио у једно ново раздобље које многи данас виде као пут ка новој архитектури и расподели моћи у међународним односима, али се поставља питање да ли је то заиста тако. Амитав Ачарја у том контексту наглашава да су поларитет и подела света у великој мери застарела ствар (униполарни, биполарни, мултиполарни свет). Ачарја тврди „То је неадекватна мера моћи, јер одражава само војну и економску снагу, игноришући идеје, меку моћ и *моћ изнутра*. Уместо у мултиполарном свету, где су главни актери велике силе, ми живимо у свету мултиплекса, где различити други актери и облици лидерства раде на стварању децентрализованог међународног поретка.“¹ У новонастајућем међународном систему долази до промена, како у безбедносном тако и у финансијском, технолошком, иновационом оквиру, у којем све већи значај добијају и многи глобални и регионални актери, мењајући на тај начин однос снага и глобалну расподелу моћи. Тако „савези, савезништва и сврставања држава у свету после Хладног рата постају мање формални и предвидиви него што је то био случај у време Хладног рата, а нарочито у време класичне европске равнотеже снага, од петнаестог века до краја Првог светског рата. За разлику од тог раздобља, неформални договори између држава и *ad hoc* сврставања постају веома популарни, а државе улазе у много више савезништава него што је то био случај раније, често и са више страна истовремено.“²

¹ Amitav Acharya, „Did the Unipolar Moment Ever End?“, *Foreign Affairs*, May 23, 2023. Accessed 6.6.2023. , <https://www.foreignaffairs.com/ask-the-experts/did-unipolar-moment-ever-end>

² Драган Симић, Драган Живојиновић, *Савези, савезништва и сврставање у међународним односима после Хладног рата*, у: Драган Симић, Дејан Миленковић, Драган Живојиновић ур., *Неутралност у*

Једна од значајнијих групација, која данас више него раније у својој историји, заокупља глобалну пажњу јесте БРИКС. Земље овог мултилатералног дипломатског процеса залажу се за идеју равномерније заступљености у међународним организацијама попут Савета безбедности Уједињених нација, Међународном монетарном фонду, Светској трговинској организацији, тражећи да се на тај начин јасније чује и представи глас сила у успону, а чији је члан поред Федеративне Републике Бразил, Републике Индије, Народне Републике Кине, Републике Јужне Африке и Руска Федерација која је учесница рата у Украјини. У том смислу, Руска Федерација, као чланица овог облика удруживања значајна је за анализу утицаја и улоге и самог БРИКС-а у данашњим међународним односима који су обележени сукобом на територији Украјине, али и односа сваке од држава чланица према овом рату и импликацијама које овај рат са собом доноси.

Сам термин БРИК први помиње Џим О'Нил, аналитичар Банке Голдман Сакс 2001. године, који се у први мах односи на четири земље: Бразил, Русију, Индију и Кину.³ Глобализација је на размеђу миленијума у огромној мери преобликовала слику света, а била је од највеће користи за земље у развоју. О томе пуно и са успехом пише Бранко Милановић.⁴ Земље чланице БРИК-а су, удруживши се, тражиле део правде у глобалним економским и политичким токовима у односу на своју снагу и своју моћ.

Први незваничан састанак БРИК-а одржан је 2006. године, док се први званичан самит одржао 2009. године у Јекатеринбургу, да би убрзо потом на Трећем самиту 2011. године присуствовала и Јужноафричка Република чиме ова

међународним односима – шта можемо да научимо из искуства Швајцарске?, Београд: Факултет политичких наука, 2016, стр. 31.

³ Љубодраг Савић, “БРИК земље – Потенцијали и перспективе”, *Економске теме*, Универзитет у Нишу, Економски факултет, Ниш, бр. 2/2009, стр. 27.

⁴ Бранко Милановић, *Глобална неједнакост: нови приступ за доба глобализације*, Нови Сад: Академска књига, 2016.

групација и поприма облике онога што се данас назива БРИКС-ом.⁵ Придруживање Јужноафричке Републике је указало на даље тенденције јачања сарадње између држава чланица, али и жељу за даљим проширењем.⁶ „Огромни потенцијали, као и остварени резултати у последњих неколико деценија, по свој прилици ће веома брзо и значајно променити светску слику богатства и глобалне моћи.“⁷ Један од најзначајнијих показатеља овога јесте све већа тенденција земаља у смислу стварања алтернативне валуте БРИКС-а чиме би се учинио отклон од америчког долара. Рат у Украјини и санкције које су увођене Русији само су убрзале тенденције Русије да се ова иницијатива ојача. Због свега овога се оправдано поставља питање да ли се тиме изнова ствара блоковска подела света?

БРИКС чини групација веома значајних земаља чија улога у међународном поретку постаје све важнија и чији се значај може видети и по њиховом утицају на глобална дешавања.⁸ Сама чињеница да унутар БРИКС-а живи преко 3.2 милијарде људи, да ове земље поседују значајне природне ресурсе, територију, војну снагу и многе друге факторе, говори у прилог о огромном потенцијалу ових земаља, као и о томе колико њихова улога може бити одлучујућа у међународним односима. На састанку који је одржан у Јужној Африци 2. јуна 2023. године министри спољних послова групе БРИКС су исказали одлучан став у

⁵ Радомир Стојковић, „Настанак и еволуција организације БРИКС“, Београд, *Војно дело*, бр. 6/2019, 2019.

⁶ На Самиту у Јужноафричкој Републици који је одржан 2024. године, у састав БРИКС-а улазе и Етиопија, Египат, Иран, Саудијска Арабија и Уједињени Арапски Емирати.

<https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%91%D0%A0%D0%98%D0%9A%D0%A1> Приступљено јун 2024. године

⁷ Љубодраг Савић, *БРИК земље – Потенцијали и перспективе*, оп. цит., стр. 27.

⁸ Martina Schikowski, „BRIKS – centar svijeta nije na Zapadu“, *DW*, Приступљено 09.07.2023. <https://www.dw.com/bs/briks-centar-svijeta-nije-na-zapadu/a-44816630>

преобликовању међународног поретка, где би улога ових земаља била значајнија уз противљење стандардима западних земаља које су се успоставиле као нормативни оквир за геополитичку слику света. Тако је Наледи Пандор, министарка спољних послова Јужноафричке Републике, рекла да је „визија групе БРИКС да обезбеди светске лидере у свету подељеном геополитичком тензијом, неједнакошћу и глобалном несигурношћу.“⁹ Овакав и сличан став исказали су и остали министри као што су на пример, Субрамањам Џаишанкар, министар спољних послова Индије, који је изјавио „да скуп мора да пошаље снажну поруку да је свет мултиполаран, да мора да се избалансира и да се не може водити застарелим методама у новим ситуацијама“¹⁰; бразилски министар спољних послова Мауро Вијеира описао је БРИКС као „неопходни механизам за изградњу мултиполарног светског поретка који одражава потребе земаља у развоју“¹¹; заменик кинеског министра спољних послова Ма Жаоку сматра да би „БРИКС група могла да се прошири, како би пружила помоћ земљама у развоју и тржишним економијама у настајању“¹². Истовремено поставља се питање могућности укључивања још неких земаља у овај мултилатерални процес што би даље ојачало геополитички значај ових земаља.

Имајући у виду значај земаља чланица БРИКС-а (политички, економски, и војни), јавља се потреба да се преиспита какав је њихов став према дешавањима у Украјини, да ли постоји неки консензус држава чланица поводом овог питања, или ће довести до неког вида размимоилажења у правцима њихове спољне политике. Дешавања у Украјини представљају један од најзначајнијих

⁹ Оливер Слоу, „Русија и Украјина: Земље БРИКС-а, нови светски поредок и сенка над Русијом због оптужби за ратне злочине“, *ББЦ*, 2 јун 2023. Приступљено:01.07.2023. <https://www.bbc.com/serbian/cyr/svet-65791023>

¹⁰ Ибидем

¹¹ Ибидем

¹² Ибидем

геополитичких догађаја, који ће довести до преиспитивања односа између свих значајних глобалних и регионалних сила, те се у том смислу логично намеће и проблем редефинисања односа између земаља чланица БРИКС-а у контексту ових дешавања. Координација између земаља БРИКС-а је на веома високом нивоу што се може видети и из иницијатива за јачање политичке и економске сарадње. Услед увођења додатних санкција Русији, али и Кини, поводом рата у Украјини јачају и интереси држава чланица ове организације да се њихова сарадња унапређује. Сарадња Кине са Русијом је све дубља, нарочито од 2017. године и све јачих санкција наметнутих од стране САД-а и Европске уније. Све до рата у Украјини погоршавање односа Русије и Кине са Европском унијом и САД је значило опасност да се свет почне делити на блокове као у време Хладног рата. И баш како наводе Бископ и Роктус „Од 24. фебруара 2022. године, што Русија више ескалира насиље у Украјини, али и стратешку анксиозност (стављањем својих нуклеарних снага у приправност), другим силама постаје теже да остану потпуно по страни, а камоли да се једноставно придруже Русији. Што више санкције ЕУ и САД одјекују широм глобалне економије, то је више немогуће за друге силе да избегну бар делимично мешање. Кина је заправо већ направила одлучујући избор.“¹³ Марцин Кацмарски анализирајући овај феномен указује на промену овакве политике и нагло јачање односа између ове две земље: „Први заједнички постпандемијски састанак између Владимира Путина и Си Ђинпинга 4. фебруара 2022. изгледао је као да су отворили нову еру у кинеско-руским односима. Заједничка комуникација била је необично идеологизована, при чему су обе државе тврдиле да имају своје демократске традиције. Кина је понудила подршку Русији за „леgitимне безбедносне бриге“ у Европи и

¹³ Sven Biscop, Dessein Bart and Jasper Roctus, *Putin Is Creating the Multipolar World He (Thought He) Wanted*. Egmont Institute, Bruxelles, 2022, p. 1. <https://www.egmontinstitute.be/putin-is-creating-the-multipolar-world-he-thought-he-wanted/>, (Приступљено 13.7.2023.)

противила се даљем проширењу НАТО-а. Русија је узвратила подршком Кине у Азији. Слогани односа који су „без граница“ или без „дрвених линија“ доминирали су наративима после самита.“¹⁴ Имајући у виду све јачу сарадњу две најјаче силе БРИКС-а логично је да она у великој мери може обликовати заједничку политику ове организације.

Потписивање споразума о трговини сопственом валутом између Кине и Бразила додатно говоре о тежњи да се земље БРИКС-а учине независнијим од западних економија.¹⁵ Треба истаћи да је Европска унија заострила своје односе са Кином, увођењем санкција¹⁶, а под изговором руско-кинеске сарадње која може бити војно искоришћена и то кинеским компанијама оптуженим за продају опреме која би се могла користити за производњу наоружања. Ови примери говоре у прилог томе да новоформирани односи у великој мери јачају сарадњу између земаља БРИКС-а формирајући заједничку политику, која уколико превазиђе политичке и идеолошке разлике има могућност утицаја на геополитичку слику света какву данас познајемо.

Предмет предложеног истраживања је политика земаља чланица БРИКС-а (Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужноафричка Република) према рату у Украјини. Тема која ће бити разматрана обухватиће питање тога да ли је и у којој мери рат у Украјини променио односе између земаља БРИКС-а. Пре свега фокус ће бити стављен на изјаве, деловање, и конкретне акције званичника ових земаља,

¹⁴ Marcin Kaczmarek, *The War in Ukraine and the Future of Russia-China Relations*, NATO Defense College, 2022, p. 1, <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1683>, (Приступљено 13.7.2023.)

¹⁵ Иља Мусулин, *Лула и Си: Јачање Брикса и продубљивање тренда дедоларизације*, РТС, „Лула и Си: Јачање Брикса и продубљивање тренда дедоларизације“, 26.04.2023. (Приступљено 09. 07. 2023.), <https://www.rts.rs/lat/vesti/svet/5181045/lula-i-si-jacanje-briksa-i-produbljanje-trenda-dedolarizacije.html>

¹⁶ Sanctions, <https://www.europeansanctions.com/region/china/>, (Приступљено 13.7.2023.)

међутим, истовремено ће се преиспитивати политички и економски односи између ових земаља од почетка рата у Украјини, па све до средине 2023. године. Истраживање ће се детаљно позабавити интензитетом и обимом политичких и економских односа између земаља БРИКС-а, чиме ћемо показати да ли је интензитет ових односа порастао у односу на период пре рата у Украјини. Истраживање ће истовремено показати и начин на који је рат у Украјини представљен унутар самих земаља чланица БРИКС-а, као и какав је однос грађана према Западу, генерално пре почетка рата у Украјини и касније током рата.

Просторно, рад је ограничен на земље чланице БРИКС-а, док временски обухвата период почетка рата у Украјини од 24. фебруара 2022. године до 31. јула 2023. године. Имајући у виду да рат у Украјини и даље траје и да ће се дешавати још много круцијалних геополитичких промена, намера је да одредимо једну тачку унутар које ће се извршити приказ најзначајних феномена са аспекта теме која ће се кроз овај рад обрадити.

ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Научни циљ истраживања овог рада произилази из неопходности да се рат у Украјини разматра из перспективе организације БРИКС која је неоправдано недовољно присутна у научним и стручним круговима. Како наводи Дугалић, „Земље БРИКС-а су водеће економије у развоју и политичке силе на регионалном и међународном нивоу. Оне имају високе стопе раста, економски потенцијал и врло динамичан демографски развој што их ставља на водећу позицију, а њихова релевантност се одражава и на повећање утицаја на глобалном нивоу.“¹⁷ Главни научни циљеви овог рада су опис и објашњење досадашње политике земаља чланица БРИКС-а према рату у Украјини, што ће у значајној мери омогућити и предвиђање њиховог будућег понашања у међународним односима као и њихов посредан или непосредан утицај на рат у Украјини. Научни циљеви овог рада су опис, објашњење, али и предвиђање политике земаља БРИКС према рату у Украјини.

Друштвени циљ истраживања је да оно тежи да упозна ширу академску али и друштвену заједницу са дешавањима која су кључна за разумевање веома комплексне глобалне геополитичке ситуације до које је довео рат у Украјини, као и нове поларизације у међународним односима. Имајући у виду да сама тема утицаја рата у Украјини на земље БРИКС-а није у довољној мери заступљена код нас, она ће дати једну сасвим нову перспективу која је неопходна ради потпунијег разумевања начина на који се обликују односи између значајних глобалних и регионалних сила, као и како они даље утичу на обликовање међународних односа. Утицај земаља БРИКС-а је изузетно значајна тема за дешавања на геополитичком нивоу, те је њихова анализа у

¹⁷ Ненад Дугалић, *Улога и значај земаља БРИКС-а у савременој глобалној економији*, Универзитет у Крагујевцу, Правни факултет, Крагујевац, 2020, стр. 1.

контексту украјинског рата неопходан корак у циљу бољег редефинисања овог изузетно комплексног феномена у научним круговима, а том ће се приликом нарочито водити рачуна о индивидуалној позицији сваке земље појединачно (политички, војни и економски потенцијали), али и о званичном позиционирању у склопу саме организације. Тема је од огромног значаја за нашу земљу јер разумевање ових односа ће у великој мери дати и препоруке будућег геополитичког позиционирања Републике Србије по овом питању.

Имајући у виду да БРИКС чине државе које се разликују по својој моћи, богатству, величини територије, броју становника, интересима, државном уређењу, начину вођења спољне политике, посебно имајући у виду ставове које имају према рату у Украјини, њихов однос је од великог значаја за обликовање међународног поретка. Међутим, политика сваке од земаља чланица БРИКС према рату у Украјини се разликује од политике овог мултилатералног дипломатског процеса у целини. Иако постоје преклапања у интересима и вредностима, одређени заједнички ставови према политици коју воде САД, разлике и партикуларни интереси земаља чланица БРИКС-а, биће све израженије и дубље како рат у Украјини буде дуже трајао.

БРИКС је најзначајнији дипломатски мултилатерални процес настао после Хладног рата у којем се налази један од највећих потенцијала економске, војне и меке моћи. Иако прилично недефинисаног институционалног оквира, одлуке које произлазе као резултат заједничких конференција и међусобних договора држава чланица БРИКС-а, остављају последице по друге актере у међународним односима. Санкције које се уводе појединим чланицама БРИКС-а ће наставити да јачају појединачно политичку и економску сарадњу ових држава, што ће последично довести до стварања једног блока који би имао за циљ да постане што више независан од западних политичких и економских утицаја.

Русија и Кина ће у највећој мери бити носиоци заједничке политике земаља БРИКС-а по питању рата у Украјини, јер као најмоћније земље ове групације које се већ налазе на мети многобројних санкција, имају огроман интерес за формирање блока насупрот западних земаља. Постојећи идеолошки шумови и политичка неслагања међу државама чланицама се у оквиру БРИКС-а углавном изостављају, међутим они утичу директно и на политику проширења (БРИКС ПЛУС) која може представљати изазов за чланства у будућности.

Настојање држава чланица БРИКС које нису укључене директно у сукоб да се у њега не мешају, захтеваће додатни напор да се односи међу чланицама одрже на високом нивоу, што доводи у питање њихово заједничко деловање и ставове по питању рата у Украјини.

Монографија садржи шест поглавља, укључујући и увод, закључак као и списак коришћене литературе.

У уводном поглављу дата је шира слика проблема који се истражује уз детаљан преглед литературе која је доступна на ову тему. Ово поглавље ће показати колико је мало пажње посвећено овој изузетно актуелној теми која је од великог значаја за сагледавање шире слике по питању дешавања у Украјини.

У првом поглављу бавићемо се настанком, развојем и начином деловања овог мултилатералног дипломатског процеса и истицању његове институционалне посебности у односу на друге међународне организације и процесе.

Друго поглавље ће размотрити однос земаља БРИКС и других кључних актера на међународној сцени, најзначајнијих за геополитичка збивања. Пре свега према Уједињеним нацијама у којима постоји већ историја различитих захтева за реформом Савета безбедности и броја и садржаја њених сталних чланица, преко односа са Сједињеним Америчким Државама као „изазивачу“ и представнику Глобалног запада, најзначајнијим међународним организацијама попут НАТО и ЕУ, али и према земљама Глобалног југа.

У трећем поглављу анализираћемо политику сваке земље чланице БРИКС-а појединачно према дешавањима и рату у Украјини. Тиме се утврђује на који начин је рат у Украјини утицао на сваку земљу појединачно, како на унутрашњем, тако и на спољно-политичком плану. Биће анализирани изјаве званичника тих земаља дате у штампи, уз истовремено сагледавање развоја политичких и економских односа у оквиру БРИКС-а, узимајући у обзир дешавања у Украјини. Уз осврт и на економске и политичке притиске других значајних актера у међународним односима на земље чланице ове групације.

Четврто поглавље је упоредна анализа у којој ће бити изнете сличности и разлике политика земаља БРИКС-а по питању рата у Украјини и на који начин су креиране политике по овом питању утицале на међусобне односе ових земаља. Али и перспектива овог мултилателарног дипломатског процеса. Кључна ствар је утврдити да ли постоји разлика у дискурсу званичника земаља БРИКС-а и онога што се стварно дешава у пракси када се ради о политичким и економским односима.

У последњем поглављу биће представљена закључна разматрања и оцена да ли су и у којој мери почетне хипотезе потврђене.

Предложени предмет истраживања подразумева мултидисциплинарни приступ уз ослањање пре свега на науку о међународним односима, политикологију, историју и социологију. У фокусу свих метода биће актуелни процеси и појаве које карактеришу групу БРИКС. Комбинација различитих дисциплина и метода омогућиће перцепцију који су друштвени фактори довели до настанка БРИКС-а и какав је њихов утицај и став по питању других значајних глобалних дешавања, са специфичним освртом на рат у Украјини.

Метод квалитативно-квантитативне анализе садржаја користиће се као општа истраживачка метода у анализи порука званичника земаља БРИКС-а у циљу утврђивања њиховог става према дешавањима у Украјини. Истовремено

биће коришћене и методе индукције, дедукције, анализе и синтезе.

Посебан значај има метод студије случаја, с обзиром на анализу рата у Украјини, као и компаративне анализе којим би требало да се утврде сличности и разлике по питању дешавања у Украјини како би утврдили јединственост става земаља БРИКС-а по питању овог веома сложеног феномена. У истраживању ће бити коришћена секундарна анализа расположивих података емпиријских истраживања.

Научни значај истраживања проистиче из чињенице да је тема БРИКС-а и рата у Украјини недовољно експлоатисана у научним круговима и да ће самим тим допринети дубљем разумевању веома комплексних међународних геополитичких односа. Рад ће допринети ширењу фонда знања о политици земаља БРИКС-а према рату у Украјини што је од великог значаја за разумевање позиционирања светских и регионалних сила по питању овог веома сложеног феномена.

Истраживање има, сем научног, и шири друштвени значај јер постоји огромна заинтересованост за разумевање дешавања у Украјини. Томе говори у прилог и то што се рат у Украјини детаљно медијски прати, при чему је укључен све већи број експерата у све већем броју медијских садржаја. Грађани се масовно информишу о овој теми, а овај рад ће им омогућити боље разумевање политике земаља БРИКС-а према рату Украјини.

I НАСТАНАК, РАЗВОЈ И НАЧИН ДЕЛОВАЊА МУЛТИЛАТЕРАЛНОГ ДИПЛОМАТСКОГ ПРОЦЕСА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ БРАЗИЛ, РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ, РЕПУБЛИКЕ ИНДИЈЕ, НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КИНЕ И РЕПУБЛИКЕ ЈУЖНЕ АФРИКЕ

Настанак и оснивање

У највећем делу литературе, која се бави темом БРИКС-а, најчешће свака анализа започиње најкарактеристичнијим описом овог мултилатералног облика удруживања његовог творца, Цима О`Нила.

У недостатку институционалне дефиниције, одсуству оснивачких аката и прецизних правила рада, БРИКС се назива дипломатском платформом, групацијом, мултилатералним дипломатским процесом, форумом, удруженим процесом итд.

И свака од поменутих варијација на тему „институционалног“ оквира није погрешна.

Сам акроним БРИКС је састављен од почетних слова назива држава чланица, Савезне Републике Бразил, Руске Федерације, Републике Индије, Народне Републике Кине и од приступања 2011. године, Републике Јужне Африке.

Далеко значајније је правилно разумети разлоге и потребу настанка БРИКС-а и контекст из којег је ово удруживање настало.

Подсећања ради, идеја о БРИК-у, онако како је изворно види О`Нил, настала је у специфичном геополитичком моменту.¹⁸ Процес дезинтеграције Савеза Совјетских Социјалистичких Република на 15 независних држава и уједно крај Хладног рата, представљају и крај

¹⁸ Oliver Stuenkel, *The BRICS and the future of global order*, Lexington Books, London, 2015, p.1

биполарног система расподеле моћи, означавајући долазак хегемоније Сједињених Америчких Држава.

Хантингтон, препознавши моменат, у глобални поредак уводи појам „унимултиполаран“¹⁹ који карактерише САД као усамљену суперсилу, којој је понекад потребна помоћ мањих држава да би остварила своје циљеве.²⁰

Оливер Стуенкел сматра да је мултилатерални дипломатски процес групе БРИК настао као продукт глобализације и потребе отклона од тзв. американизације како би се процес глобализације прихватио лакше и у земљама које су традиционално опредељене против тзв. западних вредности.²¹

Инвестициона банка Голдман Сакс и њен главни економиста Џим О’Нил први пут помињу групацију земаља, Савезне Републике Кине, Републике Индије, Руске Федерације и Савезне Републике Бразил, у новембру 2001. године, два месеца после 11. септембра и терористичких напада на САД у аналитичком извештају под називом “Building Better Global Economic BRICs”, где су описане четири земље које су висином стопа свог економског раста надмашиле земље Г7, представљају трећину светске популације и имају пропорционално највећи тренд раста у светском БДП, и као такве представљају будућност развоја светске економије.²²

¹⁹ Samuel P. Huntington, “The Lonely Superpower,” *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 2 (March/April 1999), p. 36. Доступно на <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1999-03-01/lonely-superpower>

Приступљено 1.7.2023. Уместо да описује структуру моћи као униполарну или мултиполарну, он ју је објаснио као „хибрид“ који је назвао уни-мултиполарним системом, структуром која има једну суперсилу са неколико великих регионалних сила.

²⁰ Oliver Stuenkel, *The BRICS and the future of global order*, op.cit., p.2

²¹ Ибидем, p. 1.

²² Jim O’Neill, *Building Better Global Economic BRICs, Global Economics Paper*, No: 66, Goldman Sachs Global Research Centre London, 2011. доступно на:

<https://www.goldmansachs.com/insights/archive/archivepdfs/build-better-brics>

Сама идеја О`Нила била је врло практична и уско повезана са интересима компаније за коју је у том тренутку радио.

Ово свакако није био граничник којег су се на даље земље чланице овог мултилатералног дипломатског процеса придржавале у годинама које су долазиле.

У идеји коју је презентовао Голдман Сакс, у том тренутку групација БРИК представља економски форум окупљен око идеје праведније и сразмерније расподеле учешћа у одлучивању у најбитнијим светским економским институцијама попут Светске трговинске организације, Међународног монетарног фонда и Светске банке, да би се идеја о каснијем заједничком мултилатералном деловању наставила и у оквиру политичких циљева који су подразумевали праведније учешће земаља у развоју у одлучивању око најзначајнијих тема које се тичу глобалног мира и безбедности, посебно у Уједињеним нацијама. На тај начин реформа Савета безбедности Уједињених нација убрзо по оснивању постаје један од примарних циљева БРИКС-а.

Групације и форуми који су имале сличну сврху и намену, могу се сматрати претечом идеје о БРИКС-у. Једна од таквих свакако јесте „Стратешки троугао“²³ који су чиниле Русија, Индија и Кина (РИК), коју је основао Примаков.²⁴ Такође о сличним циљевима груписања можемо

(датум приступа 28.8.2023.године)

²³ Јевгениј Максимович Примаков, руски економиста, дипломата, а тада (1998. године) председник владе Руске Федерације, творац је идеје о „Стратешком троуглу“, односно појачаним билатералним везама и стратешкој сарадњи између Русије, Индије и Кине као одговор на ширење НАТО на исток и доминације САД, али и унилатералне акције НАТО агресије на територији Савезне Републике Југославије 1999. године.

²⁴ Rachel Salzman, *BRICS in Russian foreign policy before and after the onset of the crisis in Ukraine*, A dissertation submitted to the Johns Hopkins University, Baltimore, Maryland, December 11, 2015. Доступно на: <https://jscholarship.library.jhu.edu/items/3952e032-ea10-48d7-96d3-97403cd45081> (датум приступа 30.9.2023.)

говорити када анализирамо настанак ИБСА форума који су чиниле Индија, Бразил и Јужна Африка.²⁵ И најзад у претечу идеје БРИКС-а свакако се може убројати О5²⁶, који је инициран од стране Г8 земаља 2005. године на самиту који је одржан у Шкотској.²⁷

По речима О'Нила, "Земље чије економије учествују у стварању светског бруто производа са преко 32%, са уделом у светској популацији са преко 41%, и светској територији са 29,6%, свакако кроз идеју мултилатералног дипломатског процеса БРИКС, добијају прилику и шансу за праведнијом расподелом моћи и реформом процеса одлучивања у најзначајнијим економским и политичким колективним органима одлучивања у свету."²⁸ Након објављивања ових резултата у часопису *Building better global economic BRICs* и 2003. године у "Dreaming with BRICs: The Path to 2050."²⁹ ова анализа постаје основно полазиште у

²⁵ IBSA Trilateral Organisation <https://www.ibsa-trilateral.org/> (датум приступа 17.8.2023.)

²⁶ Outreach 5 (O5/G8+5 process)

Процес који је касније назван и Хеилигендамова иницијатива, је институционализован дијалог на високом нивоу између Г8 и пет најважнијих економија држава у развоју, познатих као О5, Кине, Мексика, Индије, Бразила и Јужне Африке. Предложен је од стране Тонија Блера 2005. године на Самиту Г8 који је одржан у Глендејлсу. Потреба за оваквом иницијативом настаје са спознајом да ни земље у развоју, али ни оне најразвијеније не могу саме да одговоре изазовима глобализације и проблемима које она носи, посебно у сфери економије и да је неопходан дијалог између ових земаља. Процес је добио назив по месту Хеилигендам у Немачкој, где су одржани први састанци.

²⁷ Rachel Salzman, *BRICS in Russian foreign policy before and after the onset of the crisis in Ukraine*, op.cit., p.86, (датум приступа 30.9.2023.)

²⁸ Jim O'Neill (2001) *Building Better Global Economic BRICs*, Global Economics Paper No: 66, Goldman Sachs Global Research Centre London, доступно на: <https://www.goldmansachs.com/insights/archive/archivepdfs/build-better-brics> (датум приступа 28.8.2023.)

²⁹ Dominic Wilson and Roopa Purushothaman, *Dreaming with BRICs: The Path to 2050*, Global Economics Paper (Goldman Sachs, October 2003),

теоријама развоја будућих економских односа у свету и бива незаобилазна у свакој озбиљнијој предикцији о кретању светске економије, али и политике.

Већ током следећег заседања СБ УН 2002. године, а потом и 2006. године на маргинама 61. заседања Генералне скупштине Уједињених нација долази до сусрета представника ових земаља које до данас интензивно поред економских веза и односа на различитим форматима продубљују своју економску, али и политичку сарадњу.³⁰

Историјат развоја

Светска економска криза чије су се последице осетиле и пре него је 2008. године званично и проглашена, убрзала је процес интезивирања сарадње између земаља чланица БРИК-а.

Трудећи се да остану доследни циљевима око којих су се и окупили на првом формалном састанку групе БРИК у Јекатеринбургу 2009. године, а то је праведнија расподела учешћа у креирању светске економске политике формализовано кроз процес одлучивања у Светској трговинској организацији, Међународном монетарном фонду, Светској банци, али и Савету безбедности Уједињених нација, настављају своје координиране активности на различитим нивоима сарадње, свесно наглашавајући да је униполаран моменат у светској политици прошао и да се јасније морају чути и гласови земаља у развоју.³¹

2011. године овом мултилатералном дипломатском процесу придружује се и Јужноафричка Република, иако је потез укључивања баш ове афричке државе многим остао нејасан, па и самом творцу идеје овог неформалног

10/22/2013, <http://www.goldmansachs.com/ourthinking/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf> (датум приступа 16.7.2023)

³⁰ Oliver Stuenkel, "The BRICS and the future of global order", Lexington Books, Лондон, 2015, pp. 10-11

³¹ Ibidem pp. 12-13

окупљања, Циму О` Нилу који је био чак против.³² С обзиром на величину територије, број становника и БДП по глави становника, ова одлука добија током каснијих година оправдање у снажној опредељености и посвећености Јужноафричке Републике циљевима развоја политике БРИКС-а.

У сваком случају, према прогнозама Голдман Сакс-а, „земље чланице БРИКС, до 2050. године заузеће првих пет места у редоследу најразвијенијих земаља.“³³

Подаци говоре да је „укупни бруто домаћи производ држава чланица БРИКС 2022. године износио 24 200 милијарди долара или 25% светског БДП-а, а за 70% оваквог пласмана заслужена је била Кина.“³⁴

БРИКС од самог почетка представља неформалну групу која нема традиционалну структуру међународне организације. Не поседује оснивачки акт или повељу, па у том смислу организационо нема управљачке органе и читав процес је неформалног карактера и прилагођава се задатим ситуацијама које у својим односима уређују државе чланице.

Основни механизам деловања одвија се на самитима БРИКС-а који се организују на нивоу шефова држава и влада, министарском или експертском нивоу.³⁵

До сада је одржано 14 самита на нивоу шефова држава, а одржан је и 15. у августу 2023. године у Јужној Африци. Правило је да се самити одржавају сваке године у једној од пет земаља чланица.

До сада су одржани следећи самити³⁶:

³² Sharda Naidoo, *South Africa's Presence 'Drags Down Brics'*, Mail & Guardian, March 23, 2012, <http://mg.co.za/article/2012-03-23-sa-presence-drags-down-brics> Приступљено 30.9.2023.

³³ Dominic Wilson and Roopa Purushothaman, *Dreaming with BRICS: The Path to 2050*, Global Economics Paper (Goldman Sachs, October 2003), 10/22/2013, <http://www.goldmansachs.com/ourthinking/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf> Приступљено 16.7.2023

³⁴ Економске вести, Србија и свет <https://ekonomskvesti.com/privreda/brics-saudijska-arabija-nesme-proci/> Приступљено 22.8.2023. године

³⁵ Oliver Stuenkel, *The BRICS and the future of global order*, op.cit., p.61

- први самит БРИКС-а 16. јуна 2009. године одржан је у Русији у граду Јекатеринбургу
- 15. априла 2010. године у Бразилу
- 14. априла 2011. године самит је одржан у Кини
- 29. марта 2012. године у Индији
- 26.-27. марта 2013. године у Јужној Африци
- 14.-17. јула 2014. године у Бразилу
- 8.-9. јула 2015. године у Русији
- 15.-16. октобра 2016. године самит је одржан у Индији
- 3.-5. септембра 2017. године у Кини
- 25.-27. јула 2018. године у Јужној Африци
- 17. новембра 2019. године у Бразилу у дигиталном формату због пандемије КОВИД 19
- 17.-18. новембар 2020. године у Русији
- 9. септембра 2021. године у Индији такође у дигиталном формату
- 23. јуна 2022. године домаћин 14. самита БРИКС-а била је Кина
- 15. по реду Самит, 22.-24. августа 2023. године одржан је у Јужној Африци.

Институционалне основе

На почетку смо утврдили да БРИКС нема класичну институционалну структуру мултилатералних организација. БРИКС је то својим деловањем демантовао.

Управо је групација ових земаља успела да направи сарадњу и координацију у различитим областима заједничког деловања, без постојања и сајта групе.

Да ли је то довољно у смислу постизања задатих циљева земаља чланица? Свакако да није. Да ли ће група без јасне и конзистентне структуре опстати у међународним односима и успети да отвори пут новом мултиполарном поретку? У тако нешто остаје сумња.

³⁶ Wikipedia , Summits, <https://en.wikipedia.org/wiki/BRICS>, Приступљено 2.10.2023.

Свакако да је до сада до неких резултата дошла, али у даљем надметању такмаца на међународној сцени, управо због великих разлика држава чланица БРИКС-а по различитим основама, чини се да је чвршће институционално организовање и више него потребно.

За сада основни институционални оквир БРИКС-а представљају годишњи самити који се одржавају сваке године на нивоу шефова држава у једној од земаља чланица БРИКС-а.

Ови самити представљају платформе за размену мишљења о различитим питањима. То је прилика да се води и политички дијалог на највишем нивоу, али и постигне договор о стратешким питањима која се односе на заједничке изазове земаља чланица БРИКС-а.

Теме самита обухватају широки спектар питања од глобално економских, питања трговине и инвестиција, преко политичких и безбедносних до здравствених и питања одрживог развоја и заштите животне средине.

Дакле, ради се о свеобухватном форуму из којег произлазе конкретне акције и заједничка деловања држава чланица.

Међутим, флексибилност ове структуре није најбоље оцењена са аспекта будућег развоја и проширења БРИКС-а, с обзиром на различите политичке системе земаља чланица, њихов начин политичког и економског уређења и степен развијености. Понекад ове разлике бивају превише наглашене и спречавају консензус о кључним питањима и унапређењу сарадње.

Самити се одржавају ради секторске повезаности и реализације заједничких циљева и на нивоу министара, али и на експертском нивоу.

Из оваквих сусрета који су превасходно били посвећени дубљој економској сарадњи и повезивању, али и заједничком напору на реформи колективних финансијских институција, произашли су и остали механизми сарадње у оквиру земаља БРИКС, као нпр. Нова развојна банка

БРИКС-а (New Development Bank-NDB) и Аранжман о контингентним резервама (CRA).³⁷

Основна начела и политика деловања у овиру БРИКС-а пре свега иде у правцу промоције суверенитета и територијалног интегритета сваке државе, немешања у унутрашње ствари држава чланица и самостално вођење спољне и безбедносне политике.

Стратегија за БРИКС економско партнерство која је усвојена 2015. године на самиту у Уфи, представља платформу за даљи облик деловања и функционисања макроекономске политике држава чланица БРИКС-а, али и стратешко кретање ка циљевима ове групације које се односи на даљи развој земаља у успону, искорењивање сиромаштва, успостављања заједничких ставова у организацијама од интереса за економску сарадњу и реформа у правцу већег и праведнијег учешћа ових земаља сразмерно политичкој и пре свега економској снази коју поседују.³⁸

Један од најзначајнијих резултата проистеклих из самита у Форталези на 6. самиту БРИКС-а, свакако јесте Нова развојна банка БРИКС-а (NRB), основана 2014. године, али и Аранжман о контингентним (девизним) резервама (CRA), али и други механизми који омогућавају ефикасну и циљану координацију и олакшавају сарадњу и дијалог.³⁹ Нова развојна банка има за циљ да допуни постојеће глобалне финансијске институције и обезбеди алтернативни извор финансирања и кредитирања за све развојне пројекте у земљама групације, али и у развојним економијама ван БРИКС-а.

Нова развојна банка БРИКС-а функционише по принципу једнаких улога држава чланица БРИКС-а које имају по један глас и инсистира се на колективном процесу

³⁷ Радомир Стојковић „Нова развојна банка БРИКС“, *Банкарство*, Год. 45, бр. 2, Београд, 2016. стр. 76-91

³⁸ Радомир Стојковић „Настанак и еволуција организације БРИКС“, *Војно дело*, бр. 6/2019, Београд, 2019 стр. 28

³⁹ Радомир Стојковић, *Нова развојна банка БРИКС*, оп.цит., стр. 76-91

доношења одлука уз уважавање мишљења свих чланица и без наметања било чије одлуке. Банком управља Борд гувернера који се састоји од министара финансија или гувернера централних банака држава чланица.⁴⁰

Нова развојна банка БРИКС-а сарађује са свим колективним глобалним финансијским институцијама и неретко се састају и на маргинама састанака СТО, ММФ и економским форумима у организацији УН.

Контакт група за економска и трговинска питања је та која разматра сва питања везана за даљу перспективу развоја међусобних трговинских и економских односа држава чланица и однос са државама и организацијама ван мултилатералног дипломатског процеса БРИКС. Правило је да се састају пре сваког годишњег самита како би утврдиле правце будућег деловања.⁴¹

По речима Радомира Стојковића „Од 2008. године министри финансија и гувернери централних банака редовно се састају на самитима БРИКС-а, али и полугодишњим заседањима Међународног монетарног фонда, Светске банке и економских савета у оквиру Организације Уједињених нација. У оквиру финансијске сарадње БРИКС-а егзистира и Финансијски форум, који чине представници националних развојних банака држава чланица. Представници ових финансијских институција састају се у исто време када и шефови држава и влада. Састанци овог типа називају се Финансијски форум БРИКС.“⁴²

Још један важан облик финансијског удруживања у оквиру БРИКС-а представља Аранжман о контингентним резервама.⁴³ Ова финансијска мрежа земљама чланицама БРИКС представља одређену потпору у ситуацијама кризе платног биланса као једна врста фонда за хитне ситуације. У том смислу овај фонд је алтернативна финансијска потпора

⁴⁰ Ибидем стр. 81

⁴¹ Ибидем стр. 83

⁴² Радомир Стојковић, *Настанак и еволуција организације БРИКС*, оп.цит., стр. 32

⁴³ Радомир Стојковић, *Нова развојна банка БРИКС*, оп.цит., стр.81

која парира фондовима Запада, од којих су до сада многе од чланица БРИКС-а зависиле.⁴⁴

Сарадња се на високом нивоу и високим интензитетом одржава и у областима пољопривреде, одрживог развоја, зелене економије, заштите животне средине, здравства (посебно интензивирано током пандемије КОВИД-19), науке и технолошког развоја (дигитална сарадња је остварена 2020. године), али и у областима културе као и питањима безбедности.⁴⁵

Компонента развоја сарадње у области социјалне политике и заштите је такође на завидном нивоу, а посебно је занимљиво заједничко партнерство и сарадња у области академске заједнице и тинк-тенк мрежи које врше анализу о питањима и политикама релевантним за потребе и циљеве земаља чланица БРИКС-а, које се препоручују лидерима земаља чланицама БРИКС-а.⁴⁶

Како истиче Стојковић, „Пословни савет, у оквиру бизнис сарадње, основан је 2013. године. Поред давања препорука из области трговине и инвестиција, овај савет се бави и истраживањем и анализом пословног окружења, како у оквиру држава чланица БРИКС-а, тако и њихових главних партнера у међународним односима. Савет се састоји од чланова који морају имати функцију генералног директора у својим компанијама (ЦЕО). Ради се о веома утицајним појединцима из пословног света, који након састанка своје извештаје и препоруке достављају лично лидерима главног самита.”⁴⁷

Критике које се упућују на рачун оваквог финансијског вида сарадње у оквиру БРИКС-а односе се углавном на суштински анемичне везе између свих чланица групације науштрб појединачних, билатералних економских

⁴⁴ Ибидем pp. 107-120

⁴⁵ Радомир Стојковић, *Настанак и еволуција организације БРИКС*, оп.цит., стр.35

⁴⁶ Ибидем стр. 36

⁴⁷ Радомир Стојковић, *Настанак и еволуција организације БРИКС*, оп.цит., стр.32

и политичких веза сваке од чланица са појединим државама, најпре са Народном Републиком Кином, али и појединих чланица са Западом, попут Индије и Бразила.⁴⁸

Када сагледамо целокупну структуру институционалног оквира деловања овог мултилатералног дипломатског процеса, можемо се сложити са закључком који даје Стојковић, а то је „да је сарадња међу државама чланицама заснована на два стуба, по следећем принципу: први стуб подразумева координацију и мултилатералну сарадњу на форумским принципима са посебним фокусом на економско и политичко управљање. Други стуб означава сарадњу између држава чланица (свеобухватна интрасарадња). Када је у питању први стуб сарадње напори су усресређени на реформу глобалне економско-политичке сфере. Када је у питању други стуб БРИКС-а, он подразумева широк програм интра-сарадње из области пољопривреде, финансија, привреде и трговине, борбе против транснационалног криминала, науке и технологије, здравства и образовања, области безбедности и све важније подобласти безбедности хране.“⁴⁹

Укупно узевши, земље БРИКС-а су највише одмакле у својим економским и финансијским аранжманима и на тај начин су свакако испуниле првобитну замисао идејног творца Џима О' Нила.

Свакако би БРИКС у будућности морао размислити о чвршћој институционалној организованости, јер са сложеношћу развоја овог и оваквог облика удруживања, али и са најављеним могућностима проширења, дефинитивно се доводи у питање функционалност и оперативност БРИКС-а у домену мултилатерализма данашњице.

⁴⁸ Rachel Salzman, *BRICS in Russian foreign policy before and after the onset of the crisis in Ukraine*, оп.цит., р.107, доступно на: <https://jscholarship.library.jhu.edu/items/3952e032-ea10-48d7-96d3-97403cd45081> (датум приступа 30.9.2023.)

⁴⁹ Радомир Стојковић, *Нова развојна банка БРИКС*, оп.цит., стр.27

II ОДНОС ЗЕМАЉА БРИКС-А И КЉУЧНИХ АКТЕРА МЕЂУНАРОДНИХ ОДНОСА

БРИКС И УН (СБ УН)

Однос између великих сила и земаља у успону најјасније се види у Уједињеним нацијама (ОУН) и Савету безбедности (СБ), где се креира политика која би требало да међународни поредак држи у равнотежи како би биле остварене основне тежње ове организације настале на рушевинама Другог светског рата са циљем очувања светског мира и безбедности, уз поштовање Повеље УН и међународног права.

Однос између УН и мултилатералног дипломатског процеса БРИКС, заснива се, пре свега, на потреби да се у оквиру Повеље УН, уважи и глас мање моћних држава. Амбиције земаља БРИКС односе се пре свега на праведније учешће у међународним токовима, који постављају основна правила по којима читав свет, па и ове земље, кроје своје националне политике.

Пре свега ова амбиција има посебно усмерење ка реформи организације Уједињених нација, са посебним фокусом на потребу демократизације одлучивања у Савету безбедности и редефинисања састава сталних чланица.

Све је гласнија прича и између сталних чланица СБ са заједничким преференцијама, тако да се могу чути предлози за неколико држава, Италију, Немачку, Бразил и Индију. Међутим, без конкретније и озбиљније расправе у Генералној скупштини или Савету безбедности, оваква нагађања само потврђују став земаља БРИКС-а, да је систему ОУН потребно редефинисање у складу са сликом света коју данас имамо.

Од свог формирања, ОУН је имала различите етапе функционисања. За анализу односа између ОУН, посебно Савета безбедности и мултилатералног дипломатског

процеса БРИКС, значајан је новембар 1950. године, када су УН преусмериле разматрање питања очувања мира и безбедности са Савета безбедности на Генералну скупштину путем Резолуције „Уједињени за мир“, чија су начела омогућила Генералној скупштини доношење одлука ради очувања мира и безбедности када Савет безбедности није у стању да донесе такве одлуке.⁵⁰

Земље БРИКС-а су не само учесници, већ и генератори глобалних дешавања, стога се поставља основно питање: Да ли Уједињене нације виде БРИКС као партнера у решавању глобалних проблема, очувању светског мира и безбедности и вредности прокламованих Повељом Уједињених нација?

У складу са економском снагом коју поседују, земље БРИКС оправдано, иду ка миру и стабилности кроз поштовање различитих иницијатива, теже стварању сигурнијег међународног система у којем ће политичко тежиште бити усклађено са развојем нових стратегија и у складу са новом констелацијом поретка у међународној стварности.

Резолуција „Уједињени за мир“ представља покушај превазилажења овакве ситуације ради пуног остваривања улоге Уједињених нација у процесу очувања светског мира и безбедности у случајевима агресије, али не и претње миру. Дакле, вето (назив као такав не постоји у повељи УН), како се популарно назива изостанак гласа једне од сталних чланица Савета безбедности у случају агресије на једну земљу неће бити препрека у одлучивању и очувању мира и она ће бити, у том случају, у надлежности одлучивања Генералне скупштине.

⁵⁰ Larry D. Johnson, *Uniting for peace: Does it still serve any useful purpose?*, Published online by Cambridge University Press: 20 January 2017 Available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/uniting-for-peace-does-it-still-serve-any-useful-purpose/90BD2F453491596D637D6C94DE621953> (Accessed 25.5.2023.)

У складу са претходно изнетим, земље групе БРИКС усвојиле су 2017. године на Самиту у Кини, између осталог, декларацију у којој су позвале на свеобухватну реформу УН и борбу против протекционизма у тачки 40 декларације, сматрајући да би требало спровести реформе УН и СБ како би силе у настајању биле боље представљене у светској организацији у циљу адекватнијег одговора на светске изазове.⁵¹

За данашњи контекст рата на територији Украјине и односа држава у међународним односима, најзначајнија је резолуција која је донета у априлу 2022. године коју можемо сматрати наставком Резолуције „Уједињени за мир“, која не предвиђа више посебну одлуку Генералне скупштине у случају блокаде Савета безбедности, већ се аутоматски сазива седница Генералне скупштине где се позива стална чланица да образложи свој вето.⁵²

Учешће Генералне скупштине УН, кроз мандат наведен у резолуцији 76/262, у оним случајевима у којима се уложи вето дефинитивно представља унапређење система УН у односу на укупну расподелу моћи чије политичке последице тек треба у потпуности проценити.

Прецизније, „Резолуција 76/262, као што њен назив веома експлицитно указује, даје ГС УН стални мандат да сазове дебату када се стави вето у СБ УН. У овом сценарију, председник Генералне скупштине мора сазвати формални састанак у року од десет радних дана, под условом да се ГС

⁵¹ 9th BRICS Summit, Xiamen, China, September 3-5, 2017. Видети на http://brics2022.mfa.gov.cn/eng/gvjzgj/ljldrhwcgwj/202202/t20220222_10644353 Приступљено 8.9.2023.

⁵² Pablo Arrocha Olabuenaga, *G.A. Res. 76/262 on a Standing Mandate for a General Assembly debate when aveto is cast in the Security Council (U.N.)*, Published online by Cambridge University Press: 26 January 2023. (Accessed 20.5.2023.) Available at <https://www.cambridge.org/core/journals/international-legal-materials/article/abs/ga-res-76262-on-a-standing-mandate-for-a-general-assembly-debate-when-aveto-is-cast-in-the-security-council-un/24760700D0F306FA35788EC8F4E7D322>

УН не састане на хитној посебној седници по овом питању.⁵³

Ово је једна од значајних реформи у процесу одлучивања УН јер сталне чланице СБ више нису недодирљиве, узимајући у обзир да је резолуција донета у жеку рата на територији Украјине, иако је пре рата постојала иницијатива за доношење ове резолуције.

Без сумње, још много тога треба да се уради на побољшању транспарентности, одговорности и ефикасности СБ УН, ГС УН и Уједињених нација у целини. Преговори у Генералној скупштини УН треба да доведу до смислене и заиста репрезентативне реформе СБ УН како би се ово тело ускладило са захтевима и реалношћу двадесет и првог века. Више пута је било јасно да петнаесточлани орган једноставно не може правилно да представља и адекватно узме у обзир интересе 193 државе чланице.

То не значи да земље БРИКС-а теже стварању неког „свог“ новог светског поретка, већ траже редефинисање постојећих институција у складу са економском снагом коју поседују.

Такође, „значајан је период анализе за 2011. годину током које су све земље појединачно које припадају мултилатералном дипломатском процесу БРИКС имале место у Савету безбедности УН, обезбеђујући им глобална видљивост без преседана.”⁵⁴ Једна од најважнијих дебата у Савету безбедности током присуства БРИКС-а био је концепт „Одговорности за заштиту“ (Р2П), питање којим у великој мери доминирају утврђена начела и на политичком и на академском нивоу. Међутим, када сагледамо улогу Уједињених нација и њених механизма на спречавању сукоба и криза, оне су се показале различито у зависности од интересних актера који су учесници, тако да је у многим

⁵³ Ибидем

⁵⁴ Oliver Stuenkel, *The BRICS and the future of global order*, op.cit., p.125

случајевима и изостала реакција земаља БРИКС и активности које је требало предузети.⁵⁵

Јужна Африка, Индија и Бразил су 2011. године биле чланови Савета безбедности Уједињених нација, заједно са још две сталне чланице БРИКС-а са правом вета, Русијом и Кином.⁵⁶

Чланство свих пет земаља БРИКС-а у Савету безбедности по први пут од оснивања блока 2009. године створио је прилику за сарадњу на питањима од заједничког интереса у потрази за већим утицајем на међународну безбедносну агенду и оспоравање доминације САД у Савету безбедности. Међутим, одговори земаља БРИКС-а на кризе са којима се Савет безбедности суочио 2011. године, посебно у вези са Либијом, покренули су озбиљна питања о способности блока да делује јединствено у спољно-политичким циљевима, с обзиром на различите националне интересе и дипломатске приоритете чланица.

На пример, Јужна Африка је гласала за Резолуцију Савета безбедности УН 1973, којом се одобрава интервенција предвођена Великом Британијом и Француском у Либији, док су Бразил, Русија, Индија и Кина били уздржани.⁵⁷

Такође, постоје дубље тензије унутар БРИКС блока по питању „Одговорности за заштиту“ (Р2П), где је основни циљ акција међународне заједнице заштита становништва које је у опасности од бруталних кршења основних људских права.

Јужна Африка је била спремнија да подржи концепт о Р2П, док Кина и Индија нерадо прихватају одступања од принципа неинтервенције у унутрашња питања држава.⁵⁸ Пекинг и Њу Делхи посебно су се противили Р2П-овом прихватању спољне војне интервенције, Русија је понудила

⁵⁵ Ибидем, Oliver Stuenkel, *The BRICS and the future of global order*, op.cit., p. 125

⁵⁶ Ибидем p. 132

⁵⁷ Ибидем p. 133

⁵⁸ Ибидем p. 133

реторичку подршку за Р2П, позивајући се на принцип кад год је интервенција бивала корисна и у складу са њиховим краткорочним или дугорочним државним интересима, а Бразил је предложио нов концепт – „Одговорност у заштити“ (РВП) – који наглашава потребу за одговорношћу интервенера Савету безбедности УН и блиског праћења како се резолуције Савета спроводе.⁵⁹

Пет земаља БРИКС-а било је уједињено у свом противљењу „мисије“ у Либији 2011. године сматрајући злоупотребом овлашћења Савета безбедности од стране чланица НАТО-а, као и њиховом злоупотребом принцип Р2П да се настави са програмом „промене режима“ против Гадафија, иако нису гласале против Резолуције СБ 1973 којом је интервенција званично легитимизована кроз систем Уједињених нација.⁶⁰ Такође, указујући на кршења људских права у Сирији, нове силе блока БРИКС-а чврсто су се држале става да не може бити војног решења за сукоб у тој земљи.⁶¹

Индија је, с друге стране, почела да подржава принцип тек када је то постало јасно Њу Делхију да је био изолован у својој опозицији. Све у свему, Индија је усвојила опрезнији приступ Р2П, суочена са честим критикама јер није учинила више за заштиту људских права. Неспремност Њу Делхија да прихвати Р2П у потпуности произилази великим делом из дубоког неслагања са интервенционистичким стубом Р2П оквира. Активистички међународни приступ заштити људских права, посебно употребе силе, не поклапа се са кумулативним националним искуством Индије и доминантним укупним наративом њене спољне политике.⁶²

Бразил је био на сличан начин скептичан у погледу употребе силе на основу Р2П, фаворизујући политичка решења за регионалне и међународне кризе, иницирајући

⁵⁹ Ибидем pp. 137-142

⁶⁰ Ибидем pp. 132-134

⁶¹ Ибидем pp. 135-136

⁶² Ибидем pp. 125-129

предлог „одговорности у заштити“⁶³. Историјски гледано, бразилска спољна политика је наглашавала неприкосновеност границе, и ставила је снажан нагласак на светост суверенитета. Међутим, током протекле две деценије, промоција људских права и демократије се појавила као кључна тема и у бразилској дипломатији.⁶⁴

У циљу ефикасног доприноса у решавању међународних конфликта, група БРИКС треба да уложи више политичких и економских ресурса да неинтервенционистички приступи профункционишу. БРИКС дели осећај опреза у погледу употребе силе у контексту „хуманитарне интервенције“. Силе у успону често наглашавају неприкосновену важност суверенитета и неповредивости међународног права, због чега су тежиле да са великом дозом скепсе приђу свим либералним интервенционистичким тенденцијама Запада у прошлости.

Земље БРИКС-а су се такође противиле увођењу санкција Русији након акција Москве у Украјини 2014. године. У марту 2014. године Кина је била уздржана од предлога резолуције Савета безбедности УН у којој се земље позивају да не признају резултате Кримског референдума о унији са Русијом.⁶⁵

Индија и Бразил су се на сличан начин декларативно уздржале критикујући московску анексију Крима. Они су били уздржани од сличне резолуције и у Генералној скупштини УН. Ипак, било би погрешно претпоставити да је опструкционистички, реактивни и антизападни став све што се може очекивати од земаља БРИКС-а у њиховим напорима да редизајнирају институције глобалног управљања.⁶⁶

⁶³ Global Centre for the Responsibility to Protect, Приступљено 1.7.2023. <https://www.globalr2p.org/resources/conversation-on-the-responsibility-while-protecting-in-brazil-august-2012/>

⁶⁴ Oliver Stuenkel, *The BRICS and the future of global order*, op.cit., pp. 137-142

⁶⁵ Ибидем p. 152

⁶⁶ Ибидем pp. 151-152

Међутим, када посматрамо период од почетка рата у Украјини, неколико момената је значајно у оквиру одлучивања Генералне скупштине УН, а који јасно одражавају однос промењене геополитичке слике света данас.

	БРАЗ ИЛ	РУСИ ЈА	КИНА	ИНДИЈА	ЈУЖНОАФРИ ЧКА РЕПУБЛИКА
Резолуција ГС A/RES/ES- 11/1 (3/2/2022)	ЗА	ПРОТ ИВ	УЗДР ЖАНА	УЗДРЖА НА	УЗДРЖАНА
Резолуција ГС A/ES-11/L.5 (10/12/2022)	ЗА	ПРОТ ИВ	УЗДР ЖАНА	УЗДРЖА НА	УЗДРЖАНА
Резолуција СБ S/RES/2623(2/27/2022)	ЗА	ПРОТ ИВ	УЗДР ЖАНА	УЗДРЖА НА	-
Савет за људска права (4/7/2022)	ЗА	ПРОТ ИВ	УЗДР ЖАНА	УЗДРЖА НА	-

Табела бр.1.Гласање у Уједињеним нацијама везано за рат у Украјини 2022.⁶⁷

У табели бр.1 је приказ гласања земаља чланица групе БРИКС у оквиру Генералне скупштине, Савета безбедности и Савета за људска права Уједињених нација, у периоду избијања рата у Украјини па до данас. Иако све

⁶⁷ Laerte Apolinário Júnior, Giovana Dias Branco, *The BRICS countries and the Russia-Ukraine conflict*, Rev. Carta Inter., Belo Horizonte, v. 17, n. 3, e1286, 2022. Доступно на: www.cartainternacional.abri.org Приступљено 30.8.2023.

резолуције донете у периоду сукоба на територији Украјине позивају на принципе који произлазе из Повеље УН који су неприкосновен темељ сваке суверене и самосталне државе, група уздржаних држава чланица УН, а касније и оних против приликом гласања за неколико резолуција којима се кажњава и суспендује Руска Федерација, јасно говоре да постоје дубоке разлике и неслагања у оквиру сталних чланица Савета безбедности, али и чланицама БРИКС-а по кључним питањима светске безбедности и будућих геополитичких кретања, а да их је заправо сукоб на територији Украјине учинио видљивијим.

Како бисмо заокружили ово поглавље више него неопходно је истаћи и размишљање, на тему реформе Уједињених нација професора Обрада Рачића који у свом делу „Уједињене нације, између моћи и права“ напомиње да је „Реформа УН, без сумње, потребна. О томе нас уверавају изјаве званичника, и можда још више, размишљања многих аутора. Но, сагласност постаје условна када се мало детаљније погледа шта се под реформом подразумева. Да ли се, наиме, ради о настојањима да се измене делови текста саме Повеље, или, пак, о прилагођавању праксе и поступака органа УН новим околностима, а на основу текста Повеље како стоји данас? Тектонске промене до којих је у свету дошло указују на потребу дубоког орања, што значи мењања и допуњавања делова данашње Повеље. Но, с обзиром на то да су за измене и допуне Повеље потребни потписи извршних органа власти две трећине држава чланица (укључујући свих пет сталних чланица СБ), као и ратификација у њиховим највишим законодавним телима, захтеви за ревизију изгледају готово донкихотовски. Подсећање на расправе вођене о овим питањима на међувладином плану, у различитим раздобљима, указује на то да свест о потреби за озбиљним променама постоји, али

да различити интереси држава, нарочито доминантних, не дозвољавају њихово спровођење.“⁶⁸

БРИКС и Сједињене Америчке Државе

За однос између мултилатералног дипломатског процеса БРИКС и Сједињених Америчких Држава (САД) у најмању руку можемо рећи да је сложен. У питању је мешавина конкуренције, сарадње и тензија.

Можда је и највећа занимљивост од које можемо кренути у анализу односа између САД и БРИКС, управо то да се идеја о овој дипломатској платформи родила у САД.

Ако размотримо шири контекст у којем су се САД налазиле у тренутку рађања идеје о БРИКС-у 2001. године, разумећемо да је тај моменат умногоне био врло специфичан и за унутрашњу и спољну политику САД, али и свет.

Терористички напади на САД 11.9.2001. године у потпуности су променили геополитичке токове и у већ кризом начету економију увели додатну несигурност и једну врсту шока услед убрзаних токова нестабилности и неспособности предвиђања у ситуацији у којој су се САД нашле.

Иако превасходно замишљена као група која је искључиво вођења економским идејама и циљевима, ипак је у себи имала зачетак размишљања о новим токовима који би геополитичка кретања усмерила и на неку другу страну, до оне којој су у највећој мери била окренута САД.

Било је потребно процес глобализације „деамериканизовати“.

С друге стране, све снажнији глас земаља у развоју је тражио реформу Бретонвудског система економских и политичких институција.

⁶⁸ Обрад Рачић, *Уједињене нације, између моћи и права*, ЈП Службени гласник, 2010, Београд, стр. 204.

То је подразумевало захтев за појачаном улогом у процесу одлучивања земаља у развоју у оквиру најбитније организације колективног управљања, СБ ОУН. Али и Међународног монетарног фонда и Светске банке.

Ово је захтевало од САД укључивање у сложенији и разноврснији глобални пејзаж.

Док су Сједињене Државе традиционално водиле политику која промовише слободну трговину и отворена тржишта, успон земаља БРИКС-а довео је до повећане конкуренције и протекционистичких тенденција. Ово је приморало Сједињене Државе да преиспитају своју трговинску политику и заузму одлучнији став у заштити својих економских интереса.

Иако је у последње време могуће све чешће чути да је с почетком рата у Украјини почела и једна нова блоковска подела света, која јасну црту поставља између земаља које се налазе или на страни Запада или на страни Руске Федерације, није исправно БРИКС стављати у тај искључив контекст.

Као што је подједнако погрешно однос између САД и БРИКС-а посматрати само по основу односа САД и Русије, такође није захвално за анализу то чинити ни по искључивом основу односа САД и Кине.

Свакако, када анализирамо однос између БРИКС-а и САД не можемо да изоставимо дедоларизацију коју земље чланице БРИКС-а у последњих неколико година активно спроводе.

Дедоларизација се спроводи као активна мера заштите домаћих тржишта у оквиру БРИКС-а, њихове финансијске и монетарне суверености и независности, које омогућавају удаљавање од долара и већу способност амортизације у односу на нестабилности и кризе, посебно након почетка рата на територији Украјине.⁶⁹

⁶⁹ *Глобална дедоларизација, БРИКС vs долар*, доступно на: <https://www.ekspres.net/svet/briks-brazil-kina-indija-rusija-juzna-afrika-dolar-ekonomija-hegemonija-sjedinjene-americke>. Приступљено 26.04.2023.

Земље БРИКС-а већ дуго најављују сопствену валуту, међутим тај процес је комплексан и неизvestан, а чињеница је да би финасијске процесе у свету променио у потуности.⁷⁰ Тако да се сада већ јасно могу чути председници држава чланица БРИКС-а, попут председника Бразила који каже: "Зашто банка као што је БРИКС не би могла да има валуту која би се користила у трговини између Бразила и Кине, као и између Бразила и других земаља БРИКС-а, то је веома сложен процес јер неки нису на то навикли."⁷¹

Удаљавање од долара као светске резервне валуте, пратило је формирање алтернативних механизма за даље несметано функционисање финансијских трансакција. Земље БРИКС-а су под притиском санкција Руској Федерацији умногоме развиле ове механизме који данас у потпуности замењују Бретонвудске традиционалне системе економске моћи.

Ипак, према др Дејану Јововићу „Иако је долар са 71% најчешће држане светске валуте 1999. године, данас пао на 58% светских девизних резерви, амерички долар је и данас неприкосновена валута, упркос недавним изазовима. Поред тога што чини већину глобалних резерви, долар остаје валута избора за међународну трговину. Многи стручњаци се слажу да долар неће ускоро бити превазиђен, као водећа светска резервна валута. Вероватнија је будућност у којој полако долази до поделе његовог утицаја са другим валутама, и стварања регионалних валутних блокова, иако би овај тренд могао да буде убрзан агресивном употребом америчких санкција и растућом финансијском нестабилношћу САД. Ако би долар изгубио статус резервне валуте, САД би осетиле озбиљне економске и политичке реперкусије. Без доминације долара, земља би изгубила способност да се брзо и јефтино задужује, што би потенцијално било штетно за њену способност да финансира

⁷⁰ Др Дејан Јововић, „Брикс против долара“, *Политика*, доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/559355/Briks-protiv-dolara>
Приступљено 1.7.2023.

⁷¹ *Глобална дедоларизација, БРИКС vs долар*, оп.цит.

индустријску политику или програме социјалне заштите. Дедоларизација би, такође, прекројила правила глобалног финансијског система, који се под вођством долара руководи америчким вредностима.⁷²

Да ли ће указана потреба за праведнијом расподелом у оквиру светских финансијских организација као и у ОУН довести до прерасподеле традиционално распоређене моћи и да ли ће се САД прилагодити мултиполарним пројекцијама земаља БРИКС, остаје нам да видимо. Оно што је сасвим сигурно јесте да ће се промене дешавати јако споро, а сукоби попут украјинског дефинитивно ће те процесе додатно успоравати.

БРИКС И НАТО

Разлог оснивања и природа функционисања БРИКС и НАТО је готово дијаметрално супротна. Ипак је од изузетне важности за тему односа између земаља чланица БРИКС-а и рата у Украјини ући у анализу овог односа и дефинисати партикуларне циљеве и интересе како бисмо на прави начин разумели узроке и последице избијања и ескалације рата на територији Украјине.

НАТО је војна алијанса, установа колективне одбране, где доминантну улогу имају САД, док је БРИКС настао као економски форум у чијој се каснијој политичкој агенди доминантно јавља идеја о мултилатерализму и праведнијем учешћу земаља у развоју у колективном одлучивању.

Деловање БРИКС-а посебно након почетка рата у Украјини, а свакако и много пре тога, представља сферу интересовања НАТО.

У односу на претходни десетогодишњи концепт стратегије деловања НАТО, када је Руска Федерација била

⁷² Др Дејан Јововић, „Долар остаје на трону“, *Политика*, август 2023. доступно на <https://www.politika.rs/scc/clanak/566146/Pogledi/Dolar-ostaje-na-tronu>. Приступљено 5.9.2023.

означена као партнер⁷³, стратешки концепт из 2022. године Русију види као директну претњу, а Кину као изазов безбедности.⁷⁴ Дакле, две чланице платформе БРИКС, означавају се као основна тема око које се развија безбедносни и стратешки план деловања Алијансе, а сарадња између њих две схвата се као највећа и директна претња садашњем међународном поретку.⁷⁵

Поред Русије и Кине, сфера интересовања НАТО изузетно је изражена и за подручје Блиског истока и Африке. Ови региони имају стратешки значај за земље НАТО.⁷⁶

Међутим, и у овим регионима руски и кинески утицај су означени као малигни, с обзиром на присуство обе земље на деловима Афричког континента, то стратешки концепт НАТО усмерава на заинтересованост за проширење, појачану сарадњу, посебно са Афричком унијом и Саветом за сарадњу у Заливу.⁷⁷

Посебна перспектива је присутна када говоримо о уласку Ирана у БРИКС, где Иран улази у посебан фокус НАТО.

Сматра се да најављено проширење БРИКС-а, посебно на земље Блиског истока, доводи у питање доминацију САД у овој области.

⁷³ North Atlantic Treaty Organisation, NATO 2010 Strategic Concept, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon , November 2010-Active Engagement, Modern Defence.

О односу НАТО са Руском Федерацијом видети више у оквиру тачке 33. поглавља „Партнерства“.

Доступно на: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm

⁷⁴ North Atlantic Treaty Organisation, NATO 2022 Strategic Concept, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid 29 June 2022. Доступно на

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept

Приступљено 28.8.2023.

⁷⁵ Ибидем

⁷⁶ Ибидем

⁷⁷ Ибидем

Кина и Русија сматрају реалном теорију Бжежинског који каже „Украјина није само једна фигура на великој шаховској табли, већ заједно са Немачком и Пољском представља веома важну карику за сузбијање утицаја Русије у Источној Европи“⁷⁸, део простора Евроазијског меког трбуха или по Мекинтеру „Хартленда“⁷⁹ као простор тампон зоне у којој свака експанзија и проширење чланства НАТО представља директну претњу по безбедност и опстанак Руске Федерације.

С друге стране, НАТО Руску Федерацију, од изазова некада, данас сматра директном и највећом претњом својој безбедности.⁸⁰ Народна Република Кина и даље је изазов за НАТО, са јасно дефинисаним и побројаним амбицијама и политикама у сфери безбедности. На пример Столтенберг, генерални секретар НАТО, упозорава „да Кина, по подацима којима НАТО располаже, инвестира огромна средства у развијање вештачке интелигенције коју користи у развијању и имплементирању у своје наоружање, и то чини потпуно нетранспарентно.“⁸¹

Међутим, „загрљај“ у којем су се Кина и Русија нашле током рата у Украјини свакако за НАТО представља јасно продубљену стратешку сарадњу између ове две земље

⁷⁸ Збигњев Бжежински, *Велика шаховска табла*, ЦИД, Романов, 2003. Цитирано према: Момчило Сакан, “Украјинска криза”, *Сварог*, број 8/2014, стр. 61-62

⁷⁹ Halford Mackinder *Democratic Ideals and Reality*, National Defense University Press, Washington, DC, 1996.

⁸⁰ North Atlantic Treaty Organisation, NATO 2022 Strategic Concept, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid 29 June 2022. Доступно на

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept

Приступљено 28.8.2023.

⁸¹ North Atlantic Treaty Organisation, Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Copenhagen Quantum 2023 Conference. Доступно на:

https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_218829.htm?selectedLocale=en

Приступљено 28.8.2023.

која угрожава међународни поредак створен на вредностима и у складу са циљевима Запада, самим тим и Алијансе.

Са кризом 2014. године и данас са ратом у Украјини, продубљена политика изазова и претњи постала је реална и ушла је у састав старатегија вођења спољних политика обе земље, али и земаља НАТО.

Сагледавајући регион који БРИКС обједињује у оквиру свог акронима јасно је да Африка представља сферу интересовања НАТО. Посебно имајући у виду активности на афричком континенту руских приватних оружаних снага и формација као и све снажније присуство Кине.

Блиска сарадња и савезништво Русије и Ирана свакако ће бити тема будућих стратешких анализа и НАТО и САД, с обзиром да Иран отворено пружа подршку Руској Федерацији у рату са Украјином, што свакако има утицај на перцепцију евроатлантске безбедности.⁸² Уз посебно забрињавајуће аспирације Ирана за развојем нуклеарног наоружања, али и историјског наслеђа западног интервенционизма против којег су се и земље БРИКС-а својевремено снажно бориле.

Са почетком рата у Украјини, БРИКС и НАТО се налазе на најудаљенијим тачкама сагласности будућег изгледа међународног поретка, али и могућности међусобне сарадње.

У овом тренутку представљају два антипода будућег правца развоја међународног поретка.

Политика „отворених врата“ коју НАТО активно води, Руска Федерација види као наставак политике обуздавања и као директну претњу ширењем чланства НАТО до источних и јужних граница Русије.

⁸² „Иран и Русија ближи него икада“, *Ал Џазира Балкан*, Ројтерс, 2023. Доступно на: <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2023/1/9/iran-i-rusija-blizi-su-nego-ikad>

Приступљено 25.8.2023.

С тим у вези је и стратешка позиција коју Украјина традиционално има, важна и за Запад и за Исток, за САД и РФ.

Са Украјином, Русија враћа статус светске силе, без ње упитно је да ли остаје и регионална. Губитак Украјине за Руску Федерацију значио би и губитак важних лука на Црном мору, као што је Севастопољ, али и хируршки рез од Европе и преусмеравање спољне политике на Кавказ и Азију.

БРИКС и Европска унија

Слободно можемо рећи да је однос између Европске уније и мултилатералног дипломатског процеса БРИКС вишеструк по многим аспектима и обележен како сарадњом по питањима заједничких интереса, као на пример у економији, тако и конкуренцији, чак и супростављеним ставовима по питањима политичких и стратешких аспеката.

Аутори дела „БРИКС земље и ЕУ“, кажу да „ЕУ није развила „политику БРИКС-а“ као такву, што је разумљиво с обзиром на велике разлике између земаља БРИКС-а и двосмислену природу БРИКС формата, а да би се суочила са различитим силама у настајању и допунила своја претежно регионална партнерства, ЕУ је уместо тога институционализовала и продубила политичке и економске билатералне односе са сваком од земаља БРИКС-а, укључујући их кроз циљ успостављања билатералног „стратешког партнерства“ са сваком од ових земаља“⁸³

БРИКС свакако представља изазов за европску економију, посебно за Немачку. Још са иницијалним прогнозама Голдман Сакса и стварања БРИКС-а, веровало се да ће земље БРИКС-а врло брзо заузети места европским

⁸³ Bas Hooijmaijers, Stephan Kelukeleire, *The BRICS countries and the European Union*, Oxford Research Encyclopedyas, Доступно на <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1475> Датум приступања: 1.10.2023.

државама на листи најразвијенијих економија света до 2050.године.⁸⁴

Ова предвиђања су свакако била тачна, између осталог зато што су земље БРИКС-а са много мање последица издржале кризу 2007-2008. године од европских земаља.⁸⁵

Међутим, недостатак ЕУ и продуктивнијој сарадњи са БРИКС-ом је у томе што БРИКС није препознат као групација.⁸⁶

Узимајући као заједничку тачку њихову економску размену и сарадњу разумљиво је да је опсег садашње трговине и инвестиционих токова, као и могућности будуће сарадње изузетно висок с обзиром да се ради у оба блока о државама које представљају неке од најразвијенијих на свету.⁸⁷

Међу земљама БРИКС-а, Русија је била најважнији извозни партнер ЕУ, а Кина је највећи увозник. ЕУ је у дефициту у трговини са сваком од држава чланица БРИКС, сем са Индијом.⁸⁸ Због санкција које су уведене Руској Федерацији, тренутно је ситуација знатно другачија, посебно због гасне диверсификације за коју се ЕУ определила и потпуног отклона од руског гаса.

Политички односи су оптерећени са појединим земљама БРИКС-а управо сукобом на територији Украјине. Европа активно учествује у свим политикама које се тичу

⁸⁴ Stephan Keukeleire and Hans Bruyninckx, "The European Union, The BRICs, and the Emerging World Order, Oxford University Press, *International Relations*, Chapter 16, 381-403, 2011.

⁸⁵ Ибидем. р. 384

⁸⁶ Ибидем р. 384

⁸⁷ Peter Havlik, Roman Stöllinger, Olga Pindyuk, Gábor Hunya, Bernhard Dachs, Carolina Lennon, Marcos Poplawski, Ribeiro Jayati, Ghosh Waltraut, Urban Vasily Astrov, Edward Christie, *EU and BRICs: Challenges and opportunities for European competitiveness and cooperation, Industrial Policy and Economic Reform Papers* No. 13. 2009. Enterprise and Industry Directorate-General European Commission

⁸⁸ Ибидем. р. 6

санкционисања Русије, посебно имајући у виду да се сам сукоб дешава на њеној територији.

Разлике политике држава ЕУ са државама БРИКС-а свакако постоје, али по одређеним питањима као што су питања заштите животне средине, климатске промене, тероризам и нуклеарне претње, ЕУ и БРИКС су направиле озбиљне помаке у виду сарадње и заједничких циљева. Али, када говоримо о људским правима, демократији и глобалној политици долази до највиших тачака размимоилажења.⁸⁹

Однос БРИКС-а и земаља Глобалног југа

По Ђоровићу „глобалним Југом сматрамо свет у развоју који обухвата територије земаља Африке, Азије, Латинске Америке и Блиског Истока. Насупрот глобалном Северу, подручје Југа је у великом економском и технолошком заостатку за Севером. У многим земљама владају недемократски режими, а и међудржавни и унутардржавни сукоби су далеко чешћи. Становништво је младо и брзо се увећава. За армију младих потребно је обезбедити образовање, радна места и здравствену заштиту, што представља велики изазов за земље Југа. Сиромаштво, неписменост, заразне и смртоносне болести као што је сида, далеко су присутнији него на Северу. Дужина животног века је знатно мања, поготову у неким земљама Подсахарске Африке.“⁹⁰

Овај израз је упоребио Карл Оглесби у настојању да опише доминацију Запада над остатком света.⁹¹

⁸⁹ Eurostat, *The European Union and the BRIC countries*, site of EU Available at <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-pocketbooks/-/ks-31-11-414>

Accessed 19.8.2023.

⁹⁰ Радослав Ђоровић „Подељени свет: Глобални Север и Глобални југ“, *Глобус*, ISSN 0351-0050 Год. 37, бр. 31, 2006, стр. 141

⁹¹ Carl, Oglesby, Carl (1969). *Vietnamism has failed ... The revolution can only be mauled, not defeated*, *Commonweal*. 1969. p.90

Земље БРИКС-а и Глобалног југа, можемо рећи, представљају исту страну медаље. Карактеришу их заједнички интереси, сарадња и идеја о правичнијој прерасподели глобалне моћи.

Земље БРИКС у највећој мери представљају персонификацију аспирација, проблема и изазова са којима се овај део света, у „неправеднијем“ положају, налази.

Економски, земље БРИКС-а и Глобални југ деле заједничке изазове и тежње. Обе групе земаља настојале су да превазиђу историјско наслеђе колонијализма, неразвијености и економске неједнакости. Земље БРИКС-а, као економије у успону, доживеле су брз економски раст и постале су важни трговински партнери за многе земље Глобалног југа. Они су настојали да унапреде економску сарадњу кроз иницијативе као што су Нова развојна банка БРИКС-а и Азијска банка за инфраструктурне инвестиције, које обезбеђују финансирање инфраструктурних пројеката у земљама у развоју. Ови механизми су устројени као алтернатива Бретонвудском финансијском систему.⁹²

Иницијатива и држава Глобалног југа и БРИКС-а се ослања на циљеве праведнијег рапоредивања глобалне моћи у институцијама колективног одлучивања, како би равномерно биле заступљене и оне земље које се налазе у развоју, и како би одлуке које се у овим институцијама доносе биле уподобљене и са њиховим захтевима, жељама и аспирацијама.

Промоцију обликовања нове мултиполарности заступају обе групације земаља. Земље БРИКС-а активно учествују у промоцији и подршци економија Глобалног југа. Довољно је рећи да имају уску сарадњу у оквиру финансијских механизма БРИКС-а, посебно у Развојној банци.⁹³

⁹² Rosalin Daniel, Kudrat Virk, *South Africa, Africa, and the BRICS (Brazil, Russia, India, China, and South Africa)*, *Centre for Conflict Resolution* JSTOR, 2014. Доступно на: <https://www.jstor.org/stable/resrep05168.6> Приступљено: 30.8.2023.

⁹³ Ибидем р. 10

Значајно је напоменути да је „у марту 2013. године председник Јужне Африке Џејкоб Зума био домаћин форума дијалога лидера БРИКС-а и Африке, на тему „Откључавање потенцијала Африке: БРИКС и сарадња Африке по питању инфраструктуре“, на маргинама петог самита БРИКС-а у Дурбану. Овом скупу присуствовало је 15 афричких лидера који су представљали јужне, источне, западне, централне и северне делове Африке.“⁹⁴

Иако се не може рећи да је овај састанак остао без резултата, када говоримо о Африци, сарадња у оквиру БРИКС-а се у већој мери одвија у оквиру билатералних финансијских аранжмана чланица БРИКС и земаља Африке.⁹⁵

Кина је, посебно, била главни играч у пројектима развоја инфраструктуре у Африци и другим деловима глобалног југа кроз своју иницијативу Појас и пут. Ово укључује и иницијативу као што је Форум за дијалог Индија-Бразил-Јужна Африка (ИБСА), који промовише сарадњу у областима као што су пољопривреда, здравство и образовање.⁹⁶

Свакако да однос између држава чланица БРИКС-а и Глобалног југа има своје сложености. На пример, растућа економска моћ Кине представља један од изазова за Афричке земље и њихову економију.

Однос између земаља БРИКС-а и Глобалног југа карактеришу заједнички интереси, сарадња и напори да се промовише правичнији и инклузивнији глобални поредак. Земље БРИКС-а су настојале да унапреде економску сарадњу, промовишу политичко представљање и подрже

⁹⁴ Ибидем р. 10-11

⁹⁵ Ибидем р. 10-11

⁹⁶ Gong Jian, Ding Xiaoqin, *The New Silk Road as an Emerging Model of Regional and International Economic Cooperation—A Brief Review of the International Symposium on “The New Silk Road and China-Africa Economic Relations”*, *Intenational Critical Thought*, Volume 5, 2015. pp. 529-532, Доступно на:

<https://doi.org/10.1080/21598282.2015.1102156> Приступљено 7.8.2023.

развојне напоре земаља Глобалног југа. Иако постоје изазови и сложености, однос између земаља БРИКС-а и Глобалног југа има потенцијал за већу сарадњу и солидарност у решавању заједничких изазова и обликовању праведнијег и одрживијег света.

III ПОЛИТИКА ЗЕМАЉА БРИКС-А ПРЕМА РАТУ У УКРАЈИНИ

Било каква анализа рата на територији Украјине треба укључивати хронолошки приступ узевши период још од 2014. годину, тј. од времена тзв. Украјинске кризе, односно Руске анексије Крима или евентуално од њене самосталности, односно дезинтеграције СССР и краја Хладног рата 1991. године и вакуума моћи који је у том тренутку настао.

А заправо разлоге налазимо у историји, током читаве хронологије настанка овог дела Европе који је готово више него било који регион био раслојаван верски, језички, културолошки током векова. Украјина има значајну улогу геополитичког стожера, као што каже Макиндер, „Ко влада Источном Европом, контролише Хартленд, ко влада Хартлендом, командује Светским острвом, а ко влада Светским острвом контролише свет.“⁹⁷

С тим у вези разумљива је и констатација да је „Украјина кључна геополитичка и безбедносна дилема Русије, без које Русија губи присуство у Европи, а тиме губи статус европске силе.“⁹⁸

Комплексност историјског развоја Украјине, ствара потешкоће у одређивању простора који је етнички чисто руски или чисто украјински, а постоји и велики број становника који немају јасно етничко самоодређење. У новијој историји после добијања самосталности 1991. године Украјина није успевала да одржи године мира и стабилности.

И даље изложена ударцима великих сила, бива периодично окренута и Истоку и Западу, али дефинитивно у

⁹⁷ Жељко М. Будимир, Иван Зарић „Хартленд теорија Хелфорда Макиндера и нова велика игра у Евроазији У ЕВРОАЗИЈИ“, *Политеиа*, бр. 10, Бања Лука, децембар 2015. стр.16.

⁹⁸ Ибидем, стр. 19.

вечитој сфери интересовања и једних и других. За Украјинце 21. новембар 2013. године представља тачку прекретницу у одређивању спољне политике Украјине и њеном даљем развоју: „То је био дан када су избили протести на кијевском Мајдану– Тргу независности – након што је председник Виктор Јанукович неочекивано попустио под притиском Москве и одбацио завршени Споразум о придруживању с Европском унијом. За неколико дана, масовни протестни камп појавио се у центру главног града. Демонстранти су одбили да иду кући, окупирали су трг даноноћно чак и док је зима одмицала. Упркос сталној претњи напада ешалона интервентне полиције и повременим сукобима са снагама сигурности, демонстранти су организовали говоре и наступе. Уз подршку целе земље, поставили су кухиње, амбуланте и властите одбрамбене снаге. Догађаји из тог периода променили су животе милиона Украјинаца, подстичући код многих визију будућности која их мотивише до данас.“⁹⁹

Године балансирања између политике истока и запада чиниле су променљивом стратегију спољнополитичке оријентације Украјине. После неколико година неуспешног жонглирања руководства Украјине између „две ватре“, 2014. године започињу сукоби између руских и украјинских снага. Украјина укида прокламовану војну неутралност и ствара се први услов за прикључење Украјине Алијанси. Децембра 2014. године Парламент Украјине доноси овакву одлуку.¹⁰⁰

Након дистанцирања од централне украјинске власти прво Крима, а затим Доњецке и Луганске области започињу операције које неће резултурати трајним миром већ наставком сталних тензија и претензија Руске, али и

⁹⁹„Испод сунцокрета: Три убијена украјинска војника чији су путеви започели на Мајдану“, *Радио слободна Европа*, 25. новембар, 2022, датум приступа 01. 08. 2023, доступно на: <https://www.slobodnaevropa.org/a/ukrajina-tri-vojnika-majdan/32147167>

¹⁰⁰ „Украјина укинула војну неутралност“, *Радио Слободна Европа*, децембар 2014. Доступно на: <https://www.slobodnaevropa.org/a/ukrajina-ukinula-vojinu-neutralnost/26758994.html>

западних држава на управљање украјинским питањем које је за једне постало питање сузбијања и зауздавања моћи Руске Федерације, а за друге спречавање ширења НАТО на исток односно улазак у стратешку прву зону одбране.¹⁰¹

Данас сведочимо том сукобу који представља највећи ратни сукоб у Европи од 1945. године.

Земље БРИКС-а у овом сукобу, сем Руске Федерације, не учествују директно, али су сасвим сигурно њихове политике део међународних дешавања која имају утицај и на овај ратни сукоб.

Русија је 24. фебруара 2022. напала Украјину у ескалацији руско-украјинског сукоба који је почео још 2014. године. Председник Владимир Путин окарактерисао је акције Русије као „специјалну операцију“ за разоружавање и „денацификавање“ Украјине и супротстављање ономе што он назива агресијом и ширењем НАТО-а на Исток.¹⁰²

С друге стране, Кијев и његови западни савезници верују да је Русија покренула ничим изазван рат да потчини суседа којег Путин назива вештачком државом. Став Русије према Украјини је предвидив и може се интерпретирати на основу разноразних поступака. Један од најважнијих докумената за интерпретацију јесте текст који је написао сам Владимир Путин.¹⁰³ У том тексту који носи назив „О историјском јединству Руса и Украјинаца. Путин наводи да су Украјинци и Руси један народ који дели заједничку историју далеко у прошлост, заједно са Белорусима. Према њему судбина Украјине је сасвим извесна, и он не оспорава Украјински суверенитет али по одређеним условима. Даље он тврди „Уверен сам да је истински суверенитет Украјине могућ само у партнерству са Русијом. Наше духовне, људске

¹⁰¹ Pol Kirbi, „Rusija i Ukrajina: Zašto je Rusija napala Ukrajinu, šta Putin hoće i da li će okončati rat“, *BBC Njuz*, 25 februar 2022, Pristupljeno 01. 08. 2022, dostupno na: <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-60517748>

¹⁰² Ибидем

¹⁰³ Vladimir Putin, *On the Historical Unity of Russians and Ukrainians*, President of Russia, July 12, 2021, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>

и цивилизацијске везе настале су вековима и потичу из истих извора, учвршћене су заједничким искушењима, достигнућима и победама. Наше сродство се преносило с колена на колена. То је у срцима и сећању људи који живе у савременој Русији и Украјини, у крвним везама које спајају милионе наших породица. Заједно смо увек били и бићемо вишеструко јачи и успешнији. Јер ми смо један народ. Данас ове речи неки људи могу схватити са непријатељством. Могу се тумачити на много могућих начина. Ипак, многи људи ће ме чути. И рећи ћу једно – Русија никада није била и никада неће бити „анти-Украјина“. А шта ће бити Украјина – то је на њеним грађанима да одлуче.“¹⁰⁴ Украјина према Путину може бити суверена само док се налази у савезу са Русијом. Читав текст служи за рационализацију и у неку руку оправдавање рата у Украјини и руске агресије, апсурдно, као чина који треба да уједини два разједињена народа.

Пре него се настави са даљом анализом овог врло комплексног политичко и војно-безбедносног питања, неопходно је позабавити се једним наизглед неважним, а суштински – изузетно значајним питањем на којем се темељи руски став према Специјалној војној операцији у Украјини.

А оно гласи, да ли је правилно рећи: „У Украјини“ или „На Украјини“?

Логично би звучало да кажемо „У Украјини“ (а узмимо у обзир да по овом питању у српском и руском језику важе иста правила), као што бисмо рекли: у Русији, у Србији, у Турској, у Кенији итд.

Међутим, Председник Русије Владимир Путин, цео државни врх и елита Русије, намерно говори „на Украјини“. Предлог „на“ се одомаћио у медијима, у књижевности, па и у свакодневној комуникацији.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Ибидем

¹⁰⁵ Военная операция на Украине // Интерфакс. – Доступно на: <https://www.interfax.ru/chronicle/voennaya-operacziya-na-ukraine.html>
Приступљено 19.09.2023.

Ствар је у томе што се на Украјину у Русији не гледа као на посебну државу, туђу територију, већ ентитет који је неправедно признало бивше руководство СССР-а, а које историјски припада Русији и на којем претежно живе Руси (или пак Малоруси, али никако Украјинци, јер не постоји украјинска нација).¹⁰⁶

Према томе, Украјина је Малорусија,¹⁰⁷ Украјинци су Малоруси, срце ове историјске територије је град Кијев, по којем је позната и Древна Русија, тзв. Кијевска.¹⁰⁸

Када се овако поставе ствари, долазимо до тумачења појмова „Украјина” и „Украјинац”. Украјина је термин за „покрајину”, дакле западну покрајину Русије. А самим тим, појам „Украјинац” значи „становник покрајине”, али по националности може да буде Рус, Пољак, Мађар, Татарин итд.¹⁰⁹

Ово тумачење Украјине је карактеристичан наратив председника Русије Владимира Путина. Готово да нема његовог обраћања које се односи на историјски аспект Украјине, а да се не помену ове, како их Путин назива, историјске чињенице.

Контроверзе изазива и појам Специјалне војне операције. Сложићемо се, да је у војној науци војна операција означена као „један вид ратовања”, али ипак се разликује од класичног рата.¹¹⁰ А када су у питању циљеви Специјалне војне операције на Украјини, руски председник

¹⁰⁶ Владимир Путин, *Русија у новом добу – есеји и студије* ; превела с руског Дајана Лазаревић. – Институт за политичке студије, Београд, 2022. – стр. 108.

¹⁰⁷ Више о томе видети, Зоран Милошевић, *Од Малоруса до Украјинаца – прилог проучавању промене културног и националног идентитета Малоруса*, Источно Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2008.

¹⁰⁸ Владимир Путин, *Русија у новом добу – есеји и студије*, op.cit. стр. 106.

¹⁰⁹ Ибидем, стр. 106-109 (историјски преглед и објашњење зашто је Украјина – историјска руска покрајина).

¹¹⁰ Dupuy, T.N., *Understanding war: History and Theory of Combat*, Leo Cooper, London, 1992

Владимир Путин је дао врло јасне формулације: демилитаризација и денацификација Украјине, као и потпуно ослобођење Доњецке и Луганске области од украјинског неонацизма.¹¹¹ По њему, овај неонацизам је повампирили нацизам из Другог светског рата, последица скривања украјинских нациста (бандероваца), пољских и немачких нацистичких злочинаца у западној Украјини.¹¹²

Оно што је занимљиво, јесте да Скот Ритер тврди да се у Украјини заиста одвија специјална војна операција, јер да је то рат, он би био одавно завршен.¹¹³ Нешто другачије размишља чувени руски филозоф Александар Дугин. Наиме, он тврди да је денацификација почела као специјална војна операција, али се временом претворила у велики, међуцивилизацијски рат, који далеко превазилази односе између саме Русије и Украјине.¹¹⁴

Што би рекао генетичар Анатолиј Кљосов, „Руси, Пољаци, Белоруси и Украјинци имају исти R1a фактор, што значи да воде порекло од истог претка.“¹¹⁵ Тиме је већа трагедија у облику овог рата која их је снашла, јер је у питању братоубилачки рат, у којем ће цео народ једне државе бити жртвован зарад туђих интереса.¹¹⁶

Један од најпознатијих руских новинара, Владимир Соловјев, истакао је да је упркос свим руским напорима и

¹¹¹ Владимир Путин, *Русија у новом добу – есеји и студије*, оп.цит., стр. 151.

¹¹² Как зарождался украинский нацизм // Армейский сборник №09 2022 г.. Доступно на: <https://army.ric.mil.ru/Stati/item/423965/> (18.09.2023.)

¹¹³ Скот Ритер, “НАТО шаље Оружане снаге Украјине на клање”, *РТ Балкан*, Доступно на: <https://rt.rs/svet/44205-nato-ukrajina-kontraofanziva-propast-sad-povlacenje/> (18.09.2023.)

¹¹⁴ Aleksandar Dugin, „Pobeda Rusije stvorice novi svet”, *Глас јавности*, Доступно на: <https://www.glas-javnosti.rs/vesti/licni-stav/aleksandar-dugin-pobeda-rusije-stvorice-novi-svet> (18.09.2023.)

¹¹⁵ Биохимик Клесов, *Если армия России дойдет до западных границ Украины, политическое влияние Запада будет подорвано*, Аргументы, Доступно на: <https://argumenti.ru/society/2023/01/810770> Приступљено 18.09.2023.

¹¹⁶ Скот Ритер, *НАТО шаље Оружане снаге Украјине на клање*, op.cit.

толеранцији према Украјинцима, рат био неизбежан. А у том рату, Русија се сударила са целим НАТО блоком.¹¹⁷

Из наведеног се види да су наратив и пропаганда можда и најмоћније оружје у овом рату, и једних и других.

Са стране Запада речи кривице и јасне осуде лично Путина и Русије су свакодневне. Западне државе трајно прокламују политику очувања територијалног интегритета и неприкосновеног суверенитета држава уз нагласак на демократске вредности и промоцију људских права и ослобађање од аутократских режима. Поштовање Повеље Уједињених нација, као универзалних слобода и вредности промовише се као приоритет модерног света. Тако шпански премијер Санчез каже суштинску реченицу која осликава став Запада према рату у Украјини, „ЕУ ће помагати Украјину колико год је то потребно, и неовисно о цени коју је за то потребно платити.“¹¹⁸

Француски председник Емануел Макрон је конкретнији и јасан је његов став да „жели да Русија буде поражена.“¹¹⁹

Немачка снажно подржава Украјину у сваком смислу, најконкретније у финансијском и војном аспекту. Олаф Шолц је поручио да „Украјина може да бира са листе оружја шта јој је потребно, а Немачка ће платити.“¹²⁰

¹¹⁷ Соловьев: война была неизбежна, но мы столкнулись со всем блоком НАТО, Вести РУ, Доступно на <https://www.vesti.ru/article/3323899> Приступљено 18.09.2023.

¹¹⁸ „Шпански премијер Sanchez обећао 55 милиона еура помоћи Украјини“, *Алџазира Балкан*, <https://balkans.aljazeera.net/blog/liveblog/2023/7/1/ukrajinski-komandant-ljut-zbog-nedostatka-obecanog-oruzja> Приступљено 18.9.2023.

¹¹⁹ „Макрон: Русија мора бити поражена, али не и сломљена“, *Вести онлине*, Доступно на <https://www.vesti-online.com/makron-rusija-mora-bitiporazena-ali-ne-i-slomljena/> Приступљено 21.2.2023.

¹²⁰ „Шолц-Украјина може да бира са листе, ми плаћамо“, *Дојче Веле*, Доступно на <https://www.dw.com/sr/%C5%A1olc-ukrajina-mo%C5%BEeda-bira-sa-liste-oru%C5%BEja-mi-pla%C4%87amo/a-61518276> Приступљено 22.3.2023.

А цена је свакако превисока. Како наводи Њујорк Тајмс „Рат је изазвао страдање на нивоу који није виђен у Европи од Другог светског рата. Више од 9.000 цивила је евидентирано као убијено, а више од 16.000 рањено до краја јула ове године, према подацима Високог комесара УН за људска права (ОНСНР), који је рекао да верује да су стварне бројке знатно веће. У рату је погинуло или повређено скоро 500.000 војника.”¹²¹ Реалан број жртава је вероватно немогуће тачно утврдити, а свака од сукобљених страна тај податак као и онај о материјалној штети држи у строгој тајности.

Актуелни наратив свакако није заобишао ни БРИКС. У прилог томе говори и самит одржан у Јужној Африци: „Самит БРИКС-а у Јужној Африци није изузетак, посебно ако се има у виду да се оспоравање чини уграђено у његов састав. Сада стручњаци говоре како о успеху не-Запада, који се шири, тако и о победи Запада, јер БРИКС+ остаје аморфна, неинституционализована група. У ствари, исход самита у Јоханесбургу треба посматрати не са становишта ривалства, већ у контексту објективних међународних трендова. Присталице претварања БРИКС-а у антизападно удружење нису могле да превагну. Осим Русије, чланице нису заинтересоване за директан сукоб са Западом.”¹²² Суштина је да ће се БРИКС кретати ка алтер-западу, а не анти-западу. Са друге стране руско-украјински рат ће бити стална препрека за мирно остваривање односа између Запада и остатка света. „Том приликом ће руска војна офанзива на Украјину вероватно трајати дуго и довести до раздвајања руске и западне економије. И Русију и Украјину сада води војна логика, која сугерише да би сваки прекид војне акције дао другој страни шансу да се прегрупише и припреми за

¹²¹ „Крв и милијарде. Колико кошта рат у Украјини?“, *Глас Америке*, <https://www.glasamerike.net/a/7237501.html> Приступљено 18.9.2023.

¹²² „The BRICS Summit 2023: Seeking an Alternate World Order?“, *Council of Councils*, Aug 31, 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order>

даље акције. Дакле, нема шансе за политичко или дипломатско решење у овом тренутку и бојим се да ћемо пратити војне активности доста дуго време испред нас.“¹²³

Политика Народне Републике Кине према рату у Украјини

Кина се ратом у Украјини нашла у мало незавиднијом положају него што би се то на први поглед очекивало. Наиме, сукоб на релацији САД-Кина који већ постоји сада постаје још битнији за глобалну прераспodelу моћи по питању дешавања у Украјини. Уколико Кина отворено подржи Русију она се може наћи у још већем сукобу са Западом, док уколико то не учини, она ће тиме себи ускратити једног значајној економског, политичког и војног партнера. Чини се да је став Пекинга о рату у Украјини у великој мери условљен потребом да се супротставе Сједињеним Америчким Државама: „многе кинеске критике се ослањају на шире, већ постојеће критике регионалне безбедносне архитектуре у Европи и Азији, а посебно на улогу САД-а.“¹²⁴ Кина је наставила сарадњу на многим пољима па и на оним која се сматрају строго забрањеним, као што је продаја чипова, а што може бити искоришћено и у војне сврхе. О томе говори и следећи текст: „Према писању Фајненшл тајмса Европска унија је предложила да се уведу нове санкције кинеским компанијама оптуженим за продају опреме која би се могла користити за производњу наоружања. У оквиру новог пакета казних мера Русији због дешавања у Украјини, о којем разговарају чланице ЕУ, на листи санкционисаних ентитета се нашло осам кинеских предузећа која су оптужена да продају опрему која се може

¹²³ „Najveći ruski ekspert za spoljnu politiku: Zapad će moliti Rusiju da ukine sankcije!“, *Borba*, 17/06/2022, datum pristupa 10. 09. 2023, dostupno na: <https://www.borba.info/2022/06/17/najveci-ruski-ekspert-za-spoljnu-politiku-zapad-ce-moliti-rusiju-da-ukine-sankcije-politika/>

¹²⁴ Sheena Chestnut Greitens, „China’s Response to War in Ukraine“, *Asian Survey*, 5-6/2022, University of California Press, pp. 751–781.

користити за производњу оружја међу којима су нарочито назначене следеће компанија: из Кине – ЗНС Semiconductors и King-Pai Technology и две из Хонгконга: Sinno Electronics и Sigma Technology, које су већ под америчким санкцијама. Агенција Франс-Прес преноси упозорење кинеског министра спољних послова Ђин Ганга који је 9. маја упозорио Европску унију да не уводи санкције кинеским компанијама због Русије, поручивши да ће Пекинг предузети мере да заштити своје интересе.¹²⁵ С друге стране имамо и званичне контакте кинеског председника са Зеленским који је средином 2023. године резултирао телефонским позивом. Имајући у виду да је Украјини Кина изузетно важан партнер треба нагласити да је након овог разговора Зеленски пишући на Твитеру да је позив био дуг и смислен, при чему је касније написао на Телеграму да је у једночасовном разговору посебна пажња посвећена начинима могуће сарадње за успостављање праведног и одрживог мира за Украјину.¹²⁶

Почетак руске инвазије на Украјину је довео до тога да је Кина овај чин правдала одбрамбеним ратом због ширења НАТО-а, док је, с друге стране истицала значај поштовања територијалног интегритета и суверенитета Украјине. Став Кине о сукобу у Украјини обликован је бројним факторима: „уоченом потребом да се супротстави Сједињеним Државама; жељом да се подржи Русија уз истовремено минимизирање трошкова за кинеске интересе; тежњом Пекинга за домаћом стабилношћу и посебне карактеристике кинеског унутрашњег политичког система које утичу на доношење спољнополитичких одлука; и еволуирајуће

¹²⁵ Миша Стојадиновић, „Кинеске санкције Западу – Кина узвраћа ударац“, *Центар за стратешке прогнозе*, 15 јуна, 2023, датум приступа 08. 08. 2023, доступно на: <http://csp.rs/2023/06/15/kineske-sankcije-zapadu-kina-uzvraca-udarac/>

¹²⁶ Nishant Dahiya, Emily Feng, John Ruwitch, Joanna Kakissis, *China's Xi calls Ukraine's Zelensky, after weeks of intensifying pressure to do so*, NPR, April 26, 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.npr.org/2023/04/26/1164668179/xi-putin-summit-zelensky-china-russia-ukraine>

кинеске процене о томе шта би сукоб у Украјини могао да предвиди за Тајван.¹²⁷ Током састанка Владимира Путина и Си Ђипинга фебруара 2022. године за време олимпијских игара у Пекингу наглашено је да Кина разуме забринутост Русије за њену безбедност у вези са ширењем НАТО-а.¹²⁸

У том смислу разумљива је усвојена реторика која је и настављена да се примењује током инвазије на Украјину: „Русија и Кина се противе покушајима спољних снага да поткопају безбедност и стабилност у својим заједничким суседним регионима, намеравају да се супротставе мешању спољних снага у унутрашње ствари суверених земаља под било којим изговором, противе се обојеним револуцијама и повећа ће сарадњу у горе наведеним областима.“¹²⁹

Треба нагласити да кинески званичници ни у једном тренутку нису званично реаговали против инвазије на Украјину, па је по том принципу изостао и њихов глас унутар Уједињених нација против рата у Украјини.

Истовремено слична реторика по којој су САД приказане као главна претња спољној и унутрашњој безбедности и стабилности доводи до истог интереса за ограничавањем америчке моћи у међународним односима. Како наводи Шина Чеснат (Sheena Chestnut Greitens), „Званичне поруке Кине о сукобу у Украјини биле су снажно проруске и усклађене са порукама саме Русије. Ово усклађивање је више него реторичко, имајући у виду централни значај информативних операција за развој сукоба. Можда је најдоследнија тема кинеске реторике та да крајња кривица за настанак сукоба лежи на САД и НАТО, јер је прекомерно ширење НАТО у источној Европи милитаризирало регион и убрзало руску „специјалну војну

¹²⁷ Sheena Chestnut Greitens, *China's Response to War in Ukraine*, op. cit., pp. 751–781.

¹²⁸ Ибидем, p. 752.

¹²⁹ Anna Kireeva, *The Limits to Russia and China's 'No Limits' Friendship*, East Asia Forum, March 22. 2022., Accessed 10. 08. 2022, Available at: <https://www.eastasiaforum.org/2022/03/23/the-limits-to-russia-and-chinas-no-limits-friendship/>

операцију“.¹³⁰ Без обзира на све, постоји неколико разлога који се истичу у објашњавању кинеске политике према инвазији у Украјини:

- Један од разлога зашто би Кина могла да промени курс након што је рат почео је уверење да је руководство било изненађено инвазијом Москве и њеним краткорочним последицама, и да је једноставно било споро да апсорбује ове шокове и поново калибрише своје интересе. Кина је, као и увек, уско усресређена на унутрашња питања. То свакако доводи до питања да ли ће даља дешавања и информације довести до промене кинеске спољне политике. Како тврди Шина Чеснат „Ако је ово део приче о званичном креирању политике у Кини, онда би се могло очекивати да би информације откривене током рата (на пример, лоши војни учинак Русије и снага међународне реакције) на крају могле да натерају Пекинг да се прерачуна. У овом тренутку, међутим, није јасно да ли је изненађење значајан фактор у одговору Кине.“¹³¹
- Друго објашњење за актуелни кинески став јесте мала флексибилност овог режима: „Персоналистички ауторитарни режими имају тенденцију да буду информационо склеротични и избегавају да саопштавају лоше вести и негативне повратне информације лидерима, чак и када се та информација чини очигледним спољном посматрачу. Како је Си све више концентрисао личну моћ у себи, токови информација у Кини су можда постали ограничени, ометајући рационално ажурирање политика и оштро ограничавајући дебату о званичним политичким правцима. Ако је

¹³⁰ Sheena Chestnut Greitens, „China’s Response to War in Ukraine“, op.cit., p. 755

¹³¹ Ибидем. Оп.цит., p. 762

овај фактор значајан покретач кинеске позиције, Сијева лична импература у заједничкој изјави од 4. фебруара можда је закључала Пекинг у главно стратешко усклађивање које, из разлога безбедности режима и руководства, сада не може да поништи. То можда неће бити политички изводљиво пре конгреса странке, па чак ни до промене у врху руководства.¹³²

- Треће објашњење је да се Кина оријентише у својој спољној политици с обзиром на своје националне интересе који произилазе из сукоба са Сједињеним Америчким Државама. Билатерални односи у војној, економској, технолошкој и сфери људских права у последњих пет година вероватно су довели до неспремности кинеског режима да се придружи америчкој критици рата у Украјини. Такође, заједничка изјава од 4. фебруара открива јасне паралеле у ставовима Русије и Кине о њиховим заједничким безбедносним претњама и, сходно томе, спремности да сарађују против „спољног утицаја“ на њиховој периферији: „Сијева афирмација у јуну 2022. године о „леgitимности акција које је предузела Русија да заштити основне националне интересе суочених са изазовима њене безбедности које стварају спољне силе“ сугерише да је ова перцепција значајна у размишљању Пекинга, као и доследност кинеске реторике која окривљује САД и НАТО за сукоб. У том смислу, кинеска подршка Русији заснива се на заједничком гледишту о „главној противречности“, оријентисаној око потребе да се супротставе САД и њиховим савезницима и партнерима, који повезују евроазијско копно од НАТО-а на западу до америчке алијансе структура у Азији на истоку.

¹³² Ибидем, оп.цит., р.763

Са становишта Кине, Русија је користан партнер у супротстављању САД и разводњавању америчког фокуса и ресурса; нема разлога да Пекинг помогне у решавању америчких стратешких дилема или компромиса између обавеза према Европи и Азији ако би резултат био концентрисање фокуса и ресурса Вашингтона на стратешко такмичење са Кином.¹³³

Постоји велики број фактора који доводи до обликовања кинеске спољне политике по питању руске инвазије. Можда и најзначајнији је свакако начин на који Кина сматра да би ова дешавања у Украјини могла утицати на будућа дешавања везано за Тајван. Уколико се овај фактор узме у обзир, као и већ постојећи сукоб који се манифестује санкцијама, онда је и разумљива кинеска политика која је у великој мери подржавала Москву, али уз стално вагање даљих потеза и њихових крајњих последица по Кину.

Политика Републике Индије према рату у Украјини

Проширење БРИКС-а на формат БРИКС+ учинили су БРИКС привлачнијом институцијом за изградњу консензуса и дијалога у земљама у развоју. Предстојећи изазов неће бити ко ће се придружити БРИКС-у као земља партнер, већ ко има кључ за доношење одлука о политичким позицијама везаним за придруживање. Процес доношења одлука у БРИКС-у вођен консензусом неће олакшати креирање политике, али покушај демократизације је вредан озбиљног труда. Односи између Индије и Русије никада нису били нарушени без обзира на рат у Русији, што је изазивало огромне негативне реакције Запада. Риши Сунак, премијер Велике Британије, користи састанак са Нарендром Модижем

¹³³ Sheena Chestnut Greitens, *China's Response to War in Ukraine*, op.cit. pp. 764

у Делхију да натера индијског премијера да заузме оштрији став према Русији.¹³⁴ Индија се никада није придружила озбиљније било каквим осудама Русије, већ је наставила сарадњу са Русијом на свим пољима, па и војно. Након руске инвазије на Украјину у пуном обиму, западне демократије су осудиле Москву, увеле јој широке санкције, смањиле руску нафту и гас и послале невиђене количине оружја и муниције да помогну Украјини да се одбрани, али се Индија није придружила овим акцијама. Напротив Индија је учврстила везе са Москвом. Годину дана након почетка рата у Украјини премијер Нарендра Модии састао се са Владимиром Путином. „Он је рекао руском председнику да „није време за рат“, али, Модии и даље одбија да припише кривицу за насиље и изразио је већу забринутост због скока глобалних цена хране и горива изазваног ратом.“¹³⁵

Политика Индије према Сједињеним Америчким Државама је много комплекснија него што се то на први мах чини. Посета Нарендра Модиија Вашингтону јуна 2023. године је умногоме изазвала пажњу Москве. Наиме та посета је различито тумачена од стране Москве и Вашингтона. Вашингтон је истицао како је говором у америчком Конгресу Модии подржао мир насупрот рата, Москва је ствари видела другачије. И заиста уколико се пажљиво анализира овај говор може се видети да у њему

¹³⁴ Stacey Kiran, „Rishi Sunak to urge Narendra Modi to take stronger stance on Russia“, *The Guardian*, 7 Sep 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at: Accessed 10. 09. 2023, Available at:

<https://www.theguardian.com/world/2023/sep/07/rishi-sunak-to-urge-narendra-modi-to-take-stronger-stance-on-russia#:~:text=Rishi%20Sunak%20to%20urge%20Narendra%20Modi%20to%20take%20stronger%20stance%20on%20Russia,-Two%20prime%20ministers&text=Rishi%20Sunak%20will%20use%20a,Russia%2C%20Downing%20Street%20has%20said.>

¹³⁵ Lauren Frayer, „ A year into the Ukraine war, the world's biggest democracy still won't condemn Russia“, *NPR*, February 20, 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.npr.org/2023/02/20/1156478956/russia-india-relations-oil-modi-putin>

Моди наводи следеће: „Данас ћу вам рећи директно и јавно ово није ера рата.“¹³⁶ Истовремено је Моди нагласио да је глобални поредак заснован на поштовању повеље Уједињених нација, мирном решавању неспоразума и поштовању интегритета и суверенитета држава.¹³⁷

Иако је говор био сензационалистички и привукао доста пажње треба истаћи да у том истом говору Моди никада није директно осудио Путина нити рат у Украјини. Напротив он је инвазију на Украјину избегао да назове овим именом него је веома вешто користио другачије неутралне термине као што су дешавања у Украјини и слично.

Ова посета је изазвала додатну пажњу Москве и по томе што је Индија истакла значај сарадње и партнерство са Сједињеним Америчким Државама као приоритет. Зато је недељу дана касније, крајем јуна 2023. године, уследио и разговор између Путина и Модија према чијим се извештајима може видети да се сарадња Русије и Индије не доводи у питање. Према Ројтерсу „Руски председник Владимир Путин разговарао је о ситуацији око Украјине и о томе како је Москва решила оружану побуну плаћеника у телефонском разговору са индијским премијером Нарендром Модијем (...) Индијска влада је саопштила да је Путин, који ће се такође придружити Модију на виртуелном самиту Шангајске организације за сарадњу, обавестио премијера о недавним дешавањима у Русији током њиховог разговора. (...) Индија није осудила свог старог савезника Русију због инвазије на Украјину и позвала је обе стране да своје несугласице реше дипломатским путем.“¹³⁸

¹³⁶ *PM Modi has This Message for Putin from U.S. Congress on Russia-Ukraine War | Watch*, Jun 23, 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at: Accessed 10. 09. 2023, Available at:

https://www.youtube.com/watch?v=C3fAP6Q_1E0

¹³⁷ Ибидем

¹³⁸ „Putin and Modi discuss Ukraine, armed mutiny in phone call“, *Reuters*, June 30, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.reuters.com/world/putin-modi-discuss-ukraine-armed-mutiny-phone-call-kremlin-2023-06-30/>

Специфична позиција зависности Индије по питању одбране али и увоза јефтине руске нафте иако фрустрира Запад у великој мери обликује ставове индијских званичника по питању руске инвазије на Украјину. Анализа позиције Индије указује на следеће специфичности:

- Односи између Русије и Индије имају дугу историју – Индија је још увек била под британском колонијалном влашћу када је Русија тамо отворила свој први конзулат 1900. године, у Мумбају. Али односи су заиста узели маха током Хладног рата. Пилаи Рајагопалан, индијски политиколог истиче да је однос Русије и Индије започео као антиколонијално искуство: „Почело је као стратешка симпатија за Совјетски Савез, у позадини Индије која је стекла независност од Британаца. И како је Хладни рат почео да се развија, постало је антизападно, антиамеричко расположење које су делили. Крај Хладног рата то није променио. Као ни рат у Украјини. Индијски националистички ТВ канали често оптужују Сједињене Америчке Државе — а не Русију — да чине више да униште Украјину.“¹³⁹
- Индија жели јефтину руску нафту – Индија има једну од најбрже растућих економија на свету. Предвиђа се да „До 2030. године Индија ће бити трећа по величини економија на свету, иза САД и Кине. То је већ трећи највећи потрошач нафте на свету. А потребно је још више да подстакне сав тај раст. Али пошто Индија има мало сопствених резерви нафте и гаса, већина нафте која јој је потребна мора да се увози. То је такође релативно сиромашна земља, посебно осетљива на цене. Ту

¹³⁹ Lauren Frayer, „ A year into the Ukraine war, the world's biggest democracy still won't condemn Russia“, *NPR*, February 20, 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at:

<https://www.npr.org/2023/02/20/1156478956/russia-india-relations-oil-modi-putin>

се налази интересна сфера односа Индије и Русије. Индија и даље купује више нафте од блискоисточних земаља него Русија. Али њен руски удео је нагло порастао. Индија је у децембру увезла 1,2 милиона барела руске сирове нафте. То је невероватних 33 пута више него годину дана раније. У јануару је удео руске сирове нафте порастао на 28% индијског увоза нафте — са само 0,2% пре инвазије Москве на Украјину. Индијски званичници бранили су те куповине рекавши да је њихов посао да пронађу јефтине понуде за своје грађане. А Јаисханкар, министар спољних послова, сугерисао је да је лицемерно од богатих западњака тражити од њих да то не чине.¹⁴⁰

- Москва је највећи снабдевач Индије оружјем — Индијска војска је историјски била опремљена руским и совјетским оружјем и „Већина тих уговора датира из Хладног рата, сукоба у којем је Индија званично била несврстана, али блиска Москви. Дакле, највећи део индијског арсенала био је — и још увек јесте — совјетске производње (...) Упркос напорима индијске владе да диверсификује, Москва наставља да буде највећи индијски трговац оружјем — више од 30 година након распада Совјетског Савеза. Русија је наводно испоручила Индији око 13 милијарди долара оружја само у последњих пет година. Постоји један велики разлог зашто Индији треба сво ово оружје: Кина.“¹⁴¹
- Индија жели да спречи потпуну подршку Путина Кини јер „Највећа спољнополитичка преокупација Индије није Украјина или Русија. То је Кина. Две земље деле спорну границу дугу више од 2.000

¹⁴⁰ Ибидем

¹⁴¹ Ибидем

миља. Сателитски снимци показују да Кина можда задира у индијску територију. Војници су се тамо сукобили у јуну 2020. и поново прошлог децембра. И док Запад изолује Русију, Индија се плаши да Путин већ гледа на исток, према Пекингу (...) Упркос рату у Украјини, то важи и за Вашингтон. Дакле, чак и ако се то Вашингтону не допада, званичници Бајденове администрације кажу да разумеју зашто Индија није осудила руску инвазију на Украјину, и вољни су да Индији дају широки положај. Они чак могу сматрати да је наставак индијских веза са Путином користан — да покушају да ублаже колико га рат у Украјини води у наручје Си Ђинпинга.¹⁴²

Имајући у виду наведене разлоге може се видети да Индија има огроман интерес да одржи добре односе са Русијом. Иако се сарадња са Сједињеним Америчким Државама истиче као приоритет, треба нагласити да брига за стабилност и пре свега безбедност у односима са суседима ипак превладава над оним што Запад истиче као приоритет. С тим у вези је и инвазија на Украјину за Индију ирелевантна у односу на последице које би биле могуће науштрб заоштравања односа са Москвом.

Политика Савезне Републике Бразил према рату у Украјини

Бруно Кава, бразилски есејиста, истакао је да када су Сједињене Америчке Државе и Европска унија притисле бразилског председника да заузме став о рату у Украјини, поступци који су уследили од стране бразилског председника нису им ишли у прилог.¹⁴³ Бразил јесте гласао

¹⁴² Ибидем

¹⁴³ Bruno Cava, „Brazil’s Lula is right on global politics and wrong on Ukraine“, *Aljazeera*, 4 Jun 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at:

за резолуцију Уједињених нација којом се осуђује руска агресија, али без обзира на то Бразил се није сврстао ни на чију страну у сукобу. Председник Лула је одбио да уђе у антируски табор и да уведе било какве санкције Русији или да учествује у наоружавању Украјине. Спољна политика коју је водио и којој је остао доследан је политика неутралности, у којој је бразилски председник настојао да одржи добре односе са Русијом на свим пољима. С тим у вези не треба очекивати усклађивање Бразила са Западом: „Из перспективе глобалног југа, Лулин став има смисла. Он не само да брани виталне националне интересе везане за бразилски агробизнис, већ је и идеолошки у складу са неутралном позицијом коју Бразил заузима у глобалној политици.“¹⁴⁴

Лулин став о руском рату у Украјини фрустрирао је читав Запад.¹⁴⁵ Контрoверзне Лулине изјаве су у великој мери допринеле негативном ставу Запада по питању спољне политике коју води. Једна од таквих изјава је да „Украјина треба да размисли о уступању полуострва Крим ради преговора о миру са Русијом“.¹⁴⁶ Његова тврдња да су Сједињене Државе продужиле рат, изречена током путовања у Кину, одражава наратив руске владе. Лула је такође тврдио да су Кијев и Москва подједнако одговорни за сукоб.¹⁴⁷ Бразилски председник Лула да Силва рекао је да „руски лидер Владимир Путин неће бити ухапшен у Бразилу ако следеће године присуствује састанку Групе 20 у Рио де Жанеиру.“¹⁴⁸ Лула није прошао без критике ни од стране

<https://www.aljazeera.com/opinions/2023/6/4/brazils-lula-is-right-on-global-politics-and-wrong-on-ukraine>

¹⁴⁴ Ибидем

¹⁴⁵ Ибидем

¹⁴⁶ Ибидем

¹⁴⁷ Oliver Stuenkel, „How to Understand Brazil’s Ukraine Policy“, *Foreign Policy*, MAY 18, 2023, Accessed 10. 08. 2023, Available at: <https://foreignpolicy.com/2023/05/18/russia-ukraine-war-brazil-lula-nonalignment-global-south/>

¹⁴⁸ „Lula says Putin will not be arrested at Brazil G20 meeting“, *Aljazeera*, 10 Sep 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at:

украјинских званичника који су жестоко осудили Бразил за овакво понашање, што се може видети и на основу изјава за *Гардијан*: „Украјина критикује мировне напоре Бразила и позива Лулу да види ефекте инвазије. Бразилски председник Луиз Инасио Лула да Силва осудио је „кршење територијалног интегритета Украјине“ од стране Русије и поново позвао на посредовање у окончању рата, пошто је био на удару критика због својих претходних коментара о сукобу.“¹⁴⁹

Иако се често несврставање Бразила и неосуђивање инвазије Украјине критикује као подршка Русији, треба напоменути да део те политике произилази и из бразилско-кинеских односа. Током посете Кини средином априла 2023. године да Силва је повукао одлучујући потез који је изазвао огроман одјек у међународним односима: „Настављајући да промовише званичну позицију неутралности по питању руског рата у Украјини, бразилски председник је критиковао улогу САД, тврдећи да Бајденова администрација „охрабрује рат“ наоружавајући Украјину.“¹⁵⁰

Оваква изјава се тумачила широм света као отворена подршка Бразила Русији у рату против Украјине.¹⁵¹ Лулин говор изазвао је одговор САД-а, при чему су званичници Вашингтона истицали да је тиме закључена и званично фаза неутралности Бразила. Некако изгледа као да Лула да Силва више жели да се укључи активније у глобална дешавања него да промовише мир. С тим у вези „позиционирање

<https://www.aljazeera.com/news/2023/9/10/lula-says-putin-will-not-be-arrested-at-brazil-g20-meeting>

¹⁴⁹ Malleret Constance, „Ukraine criticises Brazil’s peace efforts and invites Lula to see invasion’s effects“, *The Guardian*, Accessed 10. 08. 2023, Available at: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/18/ukraine-lula-brazil-peace-effort-russia>

¹⁵⁰ Manuella Libardi, „Western reaction to Lula’s speech on Ukraine shows the Global South’s power“, *Open Democracy*, 20 April 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at:

<https://www.opendemocracy.net/en/democraciaabierta/russia-ukraine-brazil-lula-global-south-neutrality/>

¹⁵¹ Ибидем

бразилског председника потврђује регионални тренд геополитичког померања од хегемоније САД. Ово је почело избором Андреса Мануела Лопеза Обрадора у Мексику 2018. године, добило је снагу на изборима Алберта Фернандеза у Аргентини 2019. и Густава Борића у Чилеу 2021. године, а консолидовано је Лулиним успоном на власт у Бразилу и Густавом Петром у Колумбији у 2022. години.¹⁵²

Треба напоменути и да је Кина искористила прилику и у значајној мери попунила празан простор када је приметила пад утицаја Вашингтона у земљама Латинске Америке што се може видети и из следећег: „Између 2000. и 2020. трговина између Кине и Латинске Америке порасла је 26 пута, са 12 милијарди долара на 315 милијарди долара. Удео Кине у бразилском извозу такође је скочио са мање од 2% на преко 32%. 2000. Кина чак није била ни један од пет највећих трговинских партнера Бразила; 2022. је највећи, увози дупло више бразилског извоза од САД, другог највећег трговинског партнера Бразила.“¹⁵³

Ставови бразилског председника су исувише често варирали из једне крајности у другу, при чему је јула 2023. године говорио о значају потписивању трговинског споразума између ЕУ и Јужне Америке крајем ове године. Међутим, и поред потребе за усклађивање става о рату у Украјини остао је при свом двосмисленом ставу. Свакако је подсетио да је он за мир, али да ни Путин ни Зеленски нису спремни за то јер обе стране мисле да могу да победе. Лула је изнео одлучујући став по питању рата у Украјини: „Разговарали смо о томе са Кином, са Индонезијом и другим земљама Латинске Америке да бисмо изградили групу земаља која је у стању да у одређеном тренутку убеди Русију и Украјину да је мир најбољи пут. Он је тврдио да их је географска удаљеност коју су ове земље имале до рата

¹⁵² Ибидем

¹⁵³ Ибидем

довела у бољу позицију да посредују између Москве и Кијева.“¹⁵⁴

Огроман проблем који се ту јавља јесте што велики број европских званичника, као што је немачки канцелар Шолц на пример, сматра да је задржавање окупираних територија од стране Русије незамисливо, док бразилски председник често у својим наступима предлаже неки вид трговине.¹⁵⁵ Према ставовима званичника Запада сваки вид трговине би само легитимисао „Путинову агресију“.

Политика Републике Јужне Африке према рату у Украјини

Став Јужноафричке Републике према Русији је увек био предмет разматрања од стране запада. Рамафосина, председника Републике Јужне Африке, партија Афричког националног конгреса, која управља Јужном Африком, од окончања владавине беле мањине 1994. године, имала је јаке везе са бившим Совјетским Савезом, који је обучавао и подржавао активисте против апартхејда током Хладног рата.¹⁵⁶

Ове везе које датирају још од тада са Совјетским Савезом су итекако остављале негативан утисак на Запад и изазивале неповерење код њихових званичника. Треба нагласити да данас Јужноафричка Република представља значајног савезника Русије на континенту подељеном због инвазије и покушаја Запада да изолује Москву због њених војних акција. Утицај Русије у Јужноафричкој Републици се

¹⁵⁴ Hans Von Der Burchard, „Brazil’s Lula upbeat on EU-Mercosur deal, calls for peace in Ukraine“, *Politico*, JULY 19, 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.politico.eu/article/brazil-luiz-inacio-lula-da-silva-eu-russia-ukraine-war-mercotur-deal-calls-for-peace/>

¹⁵⁵ Ибидем

¹⁵⁶ Manus Cranny and S'thembile Cele, „ Ramaphosa Defends South Africa’s Neutral Stance on Russia’s War“, *Bloomberg*, 24. март 2022, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-24/ramaphosa-defends-south-africa-s-neutral-stance-on-russia-s-war#xj4y7vzkg>

у великој мери ослања на колективну перцепцију историје земље. Русија је за ову земљу велики спасилац који је избавио овај народ од апартхејда који спонзорише Запад.

Председник Сирил Рамафоса не доводи у питање неутралан став Јужне Африке према рату Русије са Украјином. Стојећи чврсто на овом становишту Рамафоса често наглашава у својим излагањима да оваква позиција може само да помогне у посредовању у окончању сукоба: „Неутралност може да кошта и на срећу нисмо сами у свему томе, има много других који су изабрали исти пут (...) Корист у свему овоме је што можемо да разговарамо са обе стране.“¹⁵⁷

Иако је Јужноафричка Република била укључена као део делегације афричких земаља за мир, поступци председника ове земље се никако нису допали западу.¹⁵⁸ Наиме иако је јужноафрички председник нагласио да рат има „негативан утицај“ на афрички континент и многе друге земље и иако је нагласио Владимиру Путину да рат у Украјини мора да престане, његови поступци и закључци су довели до тога да су многе западне земље и биле за то да ова земља мора или да буде јаснија у својој спољној политици неутралности или да сноси санкције. Наиме и поред званичне делегације за мир ова земља је наставила сарадњу са Русијом па и на војном пољу. Рубен Бригети, амерички амбасадор у Јужној Африци, рекао је 11. маја да је сигуран да је Преторија доставила оружје Москви.¹⁵⁹ Оружје је наводно утоварено и отпремљено 8. децембра 2022. на брод руске компаније који је стављен на листу санкција САД убрзо након што је почео рат у Украјини.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Ибидем

¹⁵⁸ Sébastien SEIBT, Mariamne EVERETT „South African ties to Russia shadow Ukraine peace mission“, *France 24*, 15. 06. 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.france24.com/en/africa/20230615-south-african-ties-to-russia-shadow-ukraine-peace-mission>

¹⁵⁹ Ибидем

¹⁶⁰ Ибидем

Јужноафрички председник Сирил Рамафоса директно криви НАТО за рат у Украјини и у својим наступима је стално наглашавао да ће се одупрети позивима да се осуди Русија: „Рат се могао избећи да је НАТО током година послушао упозорења својих лидера и званичника да би његово ширење на исток довело до веће, а не мање нестабилности у региону“¹⁶¹, рекао је Рамафоса одговарајући на питања у парламенту. Али он је додао да Јужна Африка „не може толерисати употребу силе и кршење међународног права“¹⁶² Јужноафрички председник инсистира на становишту да његова земља неће бити увучена у сукоб између Русије и Украјине, без обзира на све веће притиске неких од својих главних трговинских партнера и претњама санкцијама. Како наводи Челе „Неким земљама, укључујући нашу, прети се казнама због вођења независне спољне политике и заузимања става несврстаности (...) Задржаћемо свој став о мирном решавању сукоба где год се ти сукоби догоде.“¹⁶³ Треба истаћи да је тешко да ће се став Јужноафричке Републике променити у скорорије време, нарочито уколико се узме у обзир и да су се почетком 2023. године одржале и заједничке кинеске и руске војне вежбе на њиховој територији. Било каква критика овога је наишла на отпор уз образложење да је такав став нормалан међу пријатељским земљама.¹⁶⁴

¹⁶¹ Tim Cocks, „South Africa's Ramaphosa blames NATO for Russia's war in Ukraine“, *REUTERS*, March 18, 2022, Accessed 10. 09. 2023, Available at: <https://www.reuters.com/world/africa/safricas-ramaphosa-blames-nato-russias-war-ukraine-2022-03-17/>

¹⁶² Ибидем

¹⁶³ S'thembile Cele, „Ramaphosa Rules Out South Africa Abandoning Neutral Stance on War in Ukraine“, *Bloomberg*, 25. мај 2023, Accessed 10. 09. 2023, Available at:

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-05-25/ramaphosa-rules-out-south-africa-abandoning-non-aligned-stance#xj4y7vzkg>

¹⁶⁴ Ибидем

Политика БРИКС-а као целине према рату у Украјини

Ако посматрамо политику БРИКС-а као јединствену платформу земаља чланица према рату у Украјини једна је карактеристична реч која се у јавном дискурсу среће најчешће, а представља можда најбољи опис и став политике овог мултилатералног дипломатског процеса.

То је појам „Про-руске“ неутралности. У том смислу, „треба напоменути да су ове земље не само избегавале да осуде поступке Русије, већ су користиле и терминологију коју корист влада Руске Федерације у овом сукобу, и настојли су да интензивирају своје комерцијалне односе са Русијом, посебно у смислу повећања увоза руске нафте.“¹⁶⁵

Земље БРИКС-а су биле врло опрезне у својим изјавама и акцијама и у односу на спољну политику Руске Федерације и у односу на председника Владимира Путина. Гласови ових земаља, везано за сукоб, су били уздржани и у оквиру гласања у Уједињеним нацијама, а посебно су остали без реакције на масовно увођење рестриктивних мера тј. санкција које су уведене Русији.¹⁶⁶

Овакви про-руски ставови и политике „неутралности“ свакако имају везе са одређењем заједничке политике БРИКС-а које се у међународној политици и јавном мњењу углавном „читају“ као напор земаља БРИКС-а које теже другачијој, „праведнијој“ расподели снага на међународној позорници. Међутим, није баш све ни без рачунице.

Како тврди група аутора, а на основу података The Observatory of Economic Complexity (2022), „Кина игра централну улогу у руској трговини у којој овај азијски гигант представља и његовог највећег извозника и увозника. Овај однос је обележен извозом енергената из Русије у Кину и извозом индустријализованих производа из Кине у Русију.

¹⁶⁵ Laerte Apolinário Júnior, Giovana Dias Branco, ” The BRICS countries and the Russia-Ukraine conflict”, Rev. Carta Inter., Belo Horizonte, v. 17, n. 3, e1286, 2022. Доступно на: www.cartainternacional.abri.org Приступљено 30.8.2023.

¹⁶⁶ Ибидем

Индија, иако није један од највећих руских извозника или увозника, игра стратешку улогу у руској трговини у мери у којој је и велики увозник енергетских ресурса и оружја, и извозник стратешких производа, као што су лекови.¹⁶⁷ Међутим, „Бразил је за Русију мање важан у комерцијалном смислу, али ово партнерство је изузетно важно за Бразил, пошто је пољопривреда главни покретач њеног извоза и значајно је зависна о руским ђубривима. С друге стране, Јужна Африка, због мале величина њене привреде, има мало значаја за руску трговину.“¹⁶⁸

Из свега изнетог можемо закључити да је БРИКС заправо амортизовао у великој мери последице које из различитих мера произлазе по Русију због рата у Украјини, како економске тако и политичке.

Политика тзв. неутралности БРИКС-а је један од фактора који је спречио изолационизам Руске Федерације који јој је казненом политиком намењен од стране дела света.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Ибидем р. 13

¹⁶⁸ Ибидем р. 14

¹⁶⁹ Ибидем р. 16

IV УПОРЕДНА АНАЛИЗА И ПЕРСПЕКТИВЕ: СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ЗЕМАЉА БРИКС-А ПО ПИТАЊУ РАТА У УКРАЈИНИ

На основу анализе дискурса водећих фигура земаља БРИКС-а може се видети да се све земље чланице труде да одрже неутралну позицију по питању Русије и њеног деловања у Украјини. Истовремено се, међутим, може закључити да је питање суштинске неутралности ових земаља у пракси у најмању руку проблематично. Бразил, Кина, Индија и Јужноафричка Република се нису придружиле санкцијама које је увео запад, иако су мање или више осудиле овај рат, док је једино Индија остала скроз по страни не желећи чак ни да осуди овај рат. Додуше и Кина је била прилично одмерена у својим изјавама када се ради о руско-украјинском рату. Треба истаћи да се односи између Русије и земаља БРИКС-а нису суштински никада ни променили током рата у Украјини. Они постају све чвршћи. Све оне су било отворено, било прикривено, наставиле да сарађују у свим областима и то економски, политички, па чак и војно. Кина се због сарадње са Руском Федерацијом нашла на мети нових санкција, док се и остале земље налазе на мети или осуде од стране Запада или/и мера увођења санкција, као што је случај нпр. са Јужноафричком Републиком.

Тешко је очекивати да ће земље БРИКС-а променити правац своје спољне политике према рату у Украјини у значајнијој мери. Наиме оне у свом заједништву виде алтернативу Западу и начин да се супротставе Западу, а пре свега Сједињеним Америчким Државама. То се може видети и према томе што све чланице БРИКС-а желе да се ова међународна организација прошири пријемом многих других чланица из земаља Африке, Азије и Јужне Америке. Тенденција увођења сопствене валуте ће се наставити и претпоставља се да ће се у једном тренутку и остварити, што

ће даље допринети њиховој бољој повезаности. Јачање унутрашње кохезије земаља БРИКС-а ће отежавати Западу да јединственим ставом утиче на дешавања у Украјини.

Наиме, све док се читав свет, или бар највећи део њега, не уједини по питању рата у Украјини, Западу су у највећој мери везане руке да принуди Русију на исход какав прижељкује, а то је моментално окончање рата, уз могућност враћања претходних, или бар приближних граница какве је некада имала Украјина. Подељеност света глобално по питању рата у Украјини омогућаваће земљама БРИКС-а да спроводе одлучније и независније своју спољну политику без икаквих значајнијих притисака. Уједињење свих земаља Уједињених нација у осуди рата у Украјини и значајније санкције против оних који га подржавају би значило огроман притисак на земље БРИКС-а. Све могуће мере које је увео Запад као казну Русији у погледу санкција су ојачале сарадњу Русије са њеним другим партнерима, а ту се мисли нарочито на земље БРИКС-а. С тим у вези у будућности не треба очекивати радикалне промене спољне политике земаља БРИКС-а, или не бар док се не десе радикалне унутрашње политичке промене.

Питање које се поставља је “Да ли је БРИКС покренуо нови механизам глобалног управљања?”¹⁷⁰ Нова развојна банка БРИКС-а свакако јесте направила зачетак алтернативног деловања кроз међународне финансијске институције и у односу на рат у Украјини поставила одређену дистинкцију.

¹⁷⁰ Niall Duggan, Bas Hooijmaaijers, Marek Rewizorski, “Introduction: ‘The BRICS, Global Governance, and Challenges for South–South Cooperation in a Post-Western World’”, *International Political Science Review*, 2022, Vol.43(4) pp.469–480 Доступно на:

https://www.researchgate.net/publication/357155480_Symposium_The_BRICS_Global_Governance_and_Challenges_for_South-South_Cooperation_in_a_Post-Western_World Приступљено: 1.10.2023.

У БРИКС је позвано 6 нових чланица, Саудијска Арабија, Уједињени Арапски Емирати, Етиопија, Аргентина, Египат и Иран.¹⁷¹

С обзиром да је вест о могућем проширењу свеприсутна у јавности често се наглашава да „Поређења ради, Г7 – клуб најразвијенијих земаља света (Немачка, Канада, САД, Француска, Италија, Јапан и Велика Британија) покрива мање од 10 одсто светске популације и 30 одсто светског БДП-а. Проширењем са пет на једанаест чланова, БРИКС ће заступати 46 одсто светске популације и више од трећине производње светског богатства. Организација се сада проширила на Блиски исток, на велике произвођаче нафте и гаса, затим на Египат, чији улазак означава снажење афричког пола организације, а у њој су сада и две највеће земље Јужне Америке – Бразил и Аргентина. За групу која у својим редовима већ има две азијске земље са највећом популацијом на свету – Кину и Индију – оснажени афрички и јужноамерички пол значи и већи глобални утицај.“¹⁷² Што ће свакако бити изазов за устаљену западну хегемонију и још један корак напред ка мултилатерализму, али још дуго без значајног и практичног утицаја на реалну поделу моћи у свету којој данас сведочимо.

Свакако са оваквим проширењем БРИКС-а, ресурсно, овај мултилатерални дипломатски процес улази у најзначајнију фазу своје перспективе развоја, „проширење тог формата највише ће се осетити на пољу производње нафте, пошто ће удео земаља БРИКС-а у том сектору скочити са 18 на 40 одсто. Удео БРИКС-а у глобалној робној трговини ће порастати са 20 на 25 одсто, а удео глобалне трговине услугама са 12 на 15 одсто, саопштила је банка и

¹⁷¹ Ана Оташевић, „Ширење БРИКС-а, буђење Глобалног југа“, Нови стандард, Београд, 2023. Доступно на [:https://standard.rs/2023/08/29/budjenje-globalnog-juga-jedanaestorica-protiv-zapada/](https://standard.rs/2023/08/29/budjenje-globalnog-juga-jedanaestorica-protiv-zapada/) Приступљено 1.10.2023.

¹⁷² Ибидем

додала да ће се њихов удео у глобалним девизним резервама повећати на 45 одсто.¹⁷³

Да ли ће ове промене у саставу БРИКС-а у јеку рата на територији Украјине утицати на међународни поредак и геополитичку слику света, али и на ефикасност деловања БРИКС-а, остаје нам да видимо.

¹⁷³ “Удео БРИКС-а у светском БДП-у достићи ће 30 одсто након проширења“, Политика. Београд, 2023. Онлине издање доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/569729/Udeo-BRIKS-a-u-svetskom-BDP-u-dostici-ce-30-odsto-nakon-prosirenja> Приступљено 1.10.2023.

V ЗАКЉУЧАК

Недвосмислено, мултилатерални дипломатски процес БРИКС представља један од најзначајнијих облика удруживања у периоду после Хладног рата, који је успео да произведе глобални утицај на субјекте и токове међународних односа.

Иако се сумњало у ефикасност деловања оваквог облика удруживања, без јасних институционалних оквира организовања и сарадње, БРИКС је успео да превазиђе првобитна очекивања.

Рат на територији Украјине, сагледавајући га из ове временске перспективе, сасвим сигурно биће један од дужих и исцрпљујућих сукоба, како за директне учеснике тако и за читав свет.

Овај сукоб представља својеврсну прекретницу у међународним односима и један је од оних који ће снагом и дужином свог деловања током читавог трајања мењати свет и међународне односе у њему.

Свакако да земље БРИКС-а у овом смислу неће остати имуне. Дужина и интензитет трајања сукоба на територији Украјине могли би утицати и на продубљивање разлика по овом питању и међу чланицама групације, што у основи доказује и основну хипотезу овог рада.

Посебно имајући у виду проширење БРИКС-а који је у своје редове примио још 6 држава, биће прави дипломатски подвиг одржати минималан ниво јединства у оквиру групације по питањима важним за светску политику и међународне односе, и истовремено одржати потпуну функционалност оваквог облика удруживања.

БРИКС је у последњих неколико година успео да заинтересује комплетну светску јавност и усмери пажњу политичке и економске анализе у правцу креирања својих политика. Иако су разлике међу државама чланицама овог дипломатског процеса по питању моћи, богатства,

политичких система, величини и броју становника, начину вођења спољне политике присутне, кључни принцип који је, до сада, одржао функционисање БРИКС-а јесте принцип поштовања међународног права и немешања у унутрашње ствари држава чланица. Међу појединим земљама, попут Кине и Индије, постоје и озбиљна, нерешена питања око разграничења територије, али то никада није био предмет разматрања БРИКС-а, а ни препрека у сарадњи између ове две земље по питањима циљева ове групације.

Дакле, учвршћивање БРИКС-а у категорију геополитичког блока условљено је и односом међу самим чланицама БРИКС-а, и могућношћу у ери општин сукоба, проналазка решења за међусобне изазове који могу представљати и претњу будућој регионалној безбедности. (Проблеми граница између Кине и Индије, Индије и Пакистана, Кине-Индије-Бутана)

Иако је медијска „галама“ посебно била присутна пред најновије проширење БРИКС-а, погрешно је интерпретацију овог дипломатског процеса свести на парадигму антизападног блока, како то медији сензационалистички намећу. Однос између БРИКС-а и западних држава има компетитивни карактер када говоримо о економији, напретку у развоју технологија и привреде, али сарадња је такође присутна на различитим нивоима, посебно у оквиру политика које се креирају у ОУН. Посебно имајући у виду да поједине државе чланице БРИКС-а традиционално сарађују са САД, као што ти чини Индија. А у светлу новог проширења у ту групу спадају и УАЕ, Египат и Саудијска Арабија.

Сасвим сигурно је за очекивати да ће се процес сарадње у оквиру БРИКС-а поред тзв. југ-југ проширити и на сарадњу север-југ, посебно када говоримо о политикама одрживог развоја.

Међутим, усложњавање геополитичке слике света, посебно у светлу рата у Украјини где постоје директни интереси Руске Федерације у односу на сукоб, а Народне Републике Кине у односу на Сједињене Америчке Државе

стављају у неизвештан положај заједничке ставове чланица групе БРИКС, што може довести до неслагања и у стратешким политикама овог мултилатералног дипломатског процеса у будућности.

За сада се међусобне разлике пренебрегавају мотивисане тежњом нове прерасподеле моћи и успостављања мултиполарности у међународним односима. Пакет рестриктивних мера међународне заједнице уведен Руској Федерацији због напада на сувереност и територијални интегритет Украјине чини се да су економски ујединиле земље БРИКС-а, амортизујући последице по Русију и стварајући блок држава независних од западног економског и политичког утицаја, чиме доказујемо још једну од изнетих посебних хипотеза у раду. Међутим, да ли ће заједнички циљеви надјачати постојеће разлике и будуће изазове и колико БРИКС има капацитета за проширењем сазнаћемо врло брзо. Након овог проширења може се очекивати и да се однос снага у БРИКС-у, где тренутно доминирају Кина и Русија, промени.

Такође, један од изазова будуће сарадње у оквиру БРИКС-а и њиховог деловања представља недостатак институционалног оквира. Земље БРИКС-а без јасних правила институционалне сарадње, различитим политичким системима у овој врсти цивилизацијских промена сасвим сигурно на дуже стазе неће стићи до истог циља.

Са проширењем овај изазов постаје и конкретнији јер се палета разлика умножава и чини функционисање још комплекснијим.

Иако је сасвим сигурно, а може су чути данас и у реторици западних земаља (обраћање канцелара Немачке Олафа Шолца на 78. скупштини ГС УН) , да свет иде ка некој новој мултиполарној стварности, велико је питање да ли ће земље БРИКС-а бити истрајне, имати довољно капацитета и снаге да буду носиоци тих промена. Свакако да се вероватноћа смањује са повећањем временског оквира трајања сукоба у Украјини.

Да ли ће рат у Украјини и у којој мери утицати на компактност и кохезију држава чланица БРИКС-а остаје нам да видимо. Уколико се фокус БРИКС-а задржи на искључиво економској сарадњи постоји оправдана могућност раста и развоја ове платформе. Свако друго приближавање политичкој платформи, довешће до удаљавања ставова држава чланица. Посебно имајући у виду реформу Савета безбедности и повећање броја чланица, које може однос снага и утицаја у оквиру БРИКС-а поређати сасвим другим редоследом. Реформа СБ у смислу повећања броја сталних чланица је сада већ добила своје конкретније обресе, с обзиром да су САД те које сада већ преговарају о проширењу предлажући Индију, Немачку и Јапан као опције, чему се Русија отворено противи и предлаже Бразил и неку од Афричких земаља како би се заокружила глобална заступљеност.

Ово је полемика која ће тек заживети у овире УН, и може бити ризична за сам БРИКС јер се у два предлога налазе две њене чланице. Неко би малициозно могао да примети да је ово још једна добро осмишљена стратегија САД.

Да смо можда прешли праг мултиполарне расподеле моћи у свету, а само томе још увек нисмо дали потврду, управо говори брзина развоја мултилатералног дипломатског процеса БРИКС.

За нешто мање од деценије и по ова групација је успела да изгради алтернативне финансијске институције које сасвим сигурно добијају запажено место у светским финансијским токовима и покаже да свет може функционисати и по другим принципима. За разлику од УН које већ дуго трпе последице сопственог конзерватизма, занемарујући реалну слику света којој структура УН више не одговара, чини се да су БРИКС земље спремније на компромисе и брзо прилагођавање. Да ли је то заправо кључ и будућност ефикасног функционисања у оквирима мултилатералне дипломатије остаје нам да видимо.

А уколико БРИКС нађе довољно мудрости да учи на грешкама прошлости и остане доследан својим начелима, можда ће свет угледати неку нову расподелу моћи.

2024. година је свакако занимљива година, с обзиром да се одржавају и председнички избори у Сједињеним Америчким Државама, али и да су одржани избори за Европски парламент. У том контексту биће занимљиво пратити политику великих сила према рату у Украјини, али и процесе у окиру БРИКС-а.

Пре свега, свету остаје нада да ће се рат на територији Украјине што пре завршити и да ће предикције нових сукоба који из овог могу настати остати само лоша процена нас политиколога који упорно гледамо у мапе и читамо историју изнова.

VI ЛИТЕРАТУРА

Монографије:

1. Бжежински, Збигњев, *Велика шаховска табла*, ЦИД, Романов, 2003.
2. Borodina, Svetlana, *Investing in BRIC countries: evaluating risk and governance in Brazil, Russia, India & China*, New York: McGraw Hill, 2010.
3. Brosig, Malte, *The Role of BRICS in Large-Scale Armed Conflict Building a Multi-Polar World Order*, Palgrave Macmillan, New York, 2019.
4. Dupuy, T.N., *Understanding war: History and Theory of Combat*, Leo Cooper, London, 1992.
5. Ђукић, Срећко, *Повратак савеза*, Службени гласник, Београд, 2012.
6. Комазец, Слободан и Петровић Драган, *Глобална монетарна криза и нови геополитички и финансијски односи у свету*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2014.
7. Лазаревић, Дајана (прев.), *Русија у новом добу – есеји и студије / Владимир Путин*, Институт за политичке студије, Београд, 2022.
8. Lo, Vai Io and Hiscock Mary, *The rise of the BRICS in the global political economy: changing paradigms?*, Edward Elgar, Cheltenham, 2014.
9. Marples, David, *The War in Ukraine's Donbas: Origins, Contexts, and the Future*, Central European University Press, Budapest, 2022.
10. Милановић, Бранко, *Глобална неједнакост: нови приступ за доба глобализације*, Академска књига, Нови Сад, 2016.
11. Милошевић, Зоран, *Од Малоруса до Украјинаца – прилог проучавању промене културног и националног*

- идентитета*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2008.
12. Oglesby, Carl, *Vietnamism has failed. The revolution can only be mauled, not defeated*, Commonweal, 1969.
 13. Пејлин, Ли, *Друштвена стратификација у земљама БРИК-а: промене и перспективе*, Завод за уџбенике, Београд, 2014.
 14. Pynnöniemi, Katri, "The Global Hybrid War and the Role of China in Russian Strategic Thinking" in: Bergmann Max and Lohsen Andrew (eds.), *Understanding the Broader Transatlantic Security Implications of Greater Sino-Russian Military Alignment: A Report of the CSIS Europe, Russia and Eurasia Program*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), Washington DC, 2022, pp. 49-54.
 15. Рачић, Обрад, *Уједињене нације, између моћи и права*, ЈП Службени гласник, Београд, 2010.
 16. Rodrik, Dani, *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*, www.Norton&Co Inc, New York, 2011.
 17. Стиглиц, Џозеф, *Противречности глобализације*, СВМ-х, Београд, 2004.
 18. Stuenkel, Oliver, *The BRICS and the future of global order*, Lexington Books, London, 2015.
 19. Forsberg, Tuomas, Patomäki Heikki, *Debating the War in Ukraine: Counterfactual Histories and Future Possibilities*, Routledge, London and New York, 2022.
 20. Xing, Li, *The BRICS and beyond: The international political economy of the emergence of a new world order*, Ashgate, Burlington, 2014.

Текстови у тематским зборницима:

1. Aslanyürek, Gizem, "Does BRICS present multilateral bifurcation as an alternative to the West during the pandemic and global inflation crisis era?" in: Iqbal Ba (ed.), *COVID-19: Its Impact on BRICS Economies*,

- BRICS Journal of Economics, Moscow, 2023, pp. 117-129.
2. Gunvald, Nilsen Alf and Von Holdt Karl, "Introduction: Rising powers, people rising: neo-liberalization and its discontents in the BRICS countries" in: Gunvald Alf Nilsen and Von Holdt Karl (eds.), *Globalizations*, Routledge, London and New York, 2021, pp. 1-16.
 3. Puppim, De Oliveira Jose and Jing Yijia, "The BRICS and International Development Assistance: Between the Old and the New" in: Jose A. Puppim de Oliveira, Fundação Getulio Vargas and Jing Yijia (eds.), *International Development Assistance and the BRICS*, Palgrave Macmillan, New York, 2020, pp. 1-12.
 4. Juutinen, Mark and Käkönen Yurki, „The BRICS paradox“ in: Kishan Daya Thussu and Nordenstreng Kaarle (eds.), *BRICS media: Reshaping the Global Communication Order?*, Routledge, London and New York, 2021, pp. 23-38.
 5. Monyae, David and Ndzendze Bhaso, „Introduction: The Genealogies, Elements and Implications of a ‘BRICS Order‘“ in: Monyae David and Ndzendze Bhaso (eds.), *The BRICS Order: Assertive or Complementing the West?*, Palgrave Macmillan, New York, 2020, pp. 1-34.
 6. Neuwirth, Rostam, „The End of ‘Development Assistance’ and the BRICS” in: Jose A. De Oliveira, Puppim and Getulio and Fundação Vargas (eds.), *International Development Assistance and the BRICS*, Palgrave Macmillan, New York, 2020, pp. 15-33.
 7. Ndzendze, Bhaso, „Autochthonous Routes to Democracy: Assessing the Brics Polities“ in: Monyae David and Ndzendze Bhaso (eds.), *The BRICS Order: Assertive or Complementing the West?*, Palgrave Macmillan, New York, 2021, pp. 35-63.
 8. O’Sullivan, Meghan, „The entanglement of energy, Grand strategy and International security“ in: Goldthau Andreas (ed.), *The Handbook of Global Energy Policy*, Chichester, 2013, pp. 30-47.

9. Savyasaachi, Jain, „Moving beyond Western models in the study of BRICS media systems“ in: Kishan Daya Thussu and Nordenstreng, Kaarle (eds.), *BRICS media: Reshaping the Global Communication Order?*, Routledge, London and New York, 2021, part 1, chapter 3.
10. Симић, Драган, Живојиновић Драган, „Савези, савезништва и сврставање у међународним односима после Хладног рата“ у: Драган Симић, Дејан Миленковић, Драган Живојиновић (урс.), *Неутралност у међународним односима – шта можемо да научимо из искуства Швајцарске?*, Факултет политичких наука, Београд, 2016, стр. 31-60.
11. Sodre, Muniz, Paiva Raquel, Nordenstreng Kaarle, Custódio Leonardo, “Shifting paradigms in communication research”, in: Kishan Daya Thussu and Nordenstreng Kaarle (eds.), *BRICS media: Reshaping the Global Communication Order?*, Routledge, London and New York, 2020, pp. 39-52.
12. Thompson, Lisa, “Locating BRICS Development Strategies in Global Development Policy Narratives” in: De Oliveira Jose A. Puppim and Getulio Vargas Fundação (eds.), *International Development Assistance and the BRICS*, Palgrave Macmillan, New York, 2020, pp. 35-58.

Текстови у научним часописима:

1. Будимир, Жељко и Зарић Иван, „Хартленд теорија Хелфорда Макиндера и нова велика игра у Евроазији“, *Политеиа*, вол. 5, бр. 10, стр. 9-30.
2. Вратуша, Вера, „Осврт на српски превод приручника Друштвена стратификација у земљама БРИК – промене и перспективе“, *Социолошки преглед*, вол. 52, бр. 1, стр. 346-354.

3. Ђурковић, Миша, „Савремена руска спољна политика и Србија почетком 21. века“, *Култура полиса*, вол. 9, бр.17, стр. 1-26.
4. Заклан, Дамир, „Монетарна политика у земљама БРИЦС: стратешка основа и ефективност“, *Банкарство*, вол. 44, бр. 3, стр. 12-35.
5. Ivanović, Ivan, „The BRIC Countries from Brazilian Perspective“, *The Review of International Affairs*, vol. 60, no. 1136, pp. 19-32.
6. Keukeleire, Stephan and Bruyninckx Hans, “The European Union, the BRICs, and the Emerging World Order”, *International Relations and the European Union*, Chapter 16, pp. 381-403.
7. Mackinder, Halford, *Democratic Ideals and Reality*, National Defense University Press, Washington, DC, 1996.
8. Рачић, Обрад, „Уједињене нације између моћи и права“, *Годишњак Факултета политичких наука*, вол. 4, бр. 4, стр. 497-501.
9. Roberts, Cynthia, „Challengers or Stakeholders? BRICs and the Liberal World Order“, *Polity*, vol. 42, no. 1, pp. 1-13.
10. Савић, Љубодраг, „БРИК земље – Потенцијали и перспективе“, *Економске теме*, вол. 47, бр. 2, стр. 27-41.
11. Сакан, Момчило, „Украјинска криза“, *Сварог*, бр. 8, стр. 58-87.
12. Стојковић, Радомир, „Нова развојна банка БРИКС“, *Банкарство*, вол. 45, бр. 2, стр. 76-91.
13. Стојковић, Радомир, „Настанак и еволуција организације БРИКС“, *Војно дело*, вол. 71, бр. 6, стр. 24-40.
14. Ћоровић, Радослав, „Подељени свет: Глобални Север и Глобални југ“, *Глобус*, вол. 37, бр. 31, стр. 141-148.
15. Navlik, Peter, Stöllinger Roman, Pindyuk Olga, Gábor Hunya, Dachs Bernhard Lennon, Carolina Poplawski, Markos Ribeiro, Jayati Ghosh, Waltraut Urban, Vasily

- Astrov Edward Christie, “EU and BRICS: Challenges and opportunities for European competitiveness and cooperation”, *Industrial Policy and Economic Reform Papers*, no. 13
16. Huntington, Samuel, “The Lonely Superpower”, *Foreign Affairs*, vol. 78, no. 2, p. 35-49.
17. Chestnut, Greitens Sheena, “China’s Response to War in Ukraine”, *Asian Survey*, vol. 62, no. 5-6, pp. 751–781.

Докторске и мастер тезе:

1. Дугалић, Ненад, *Улога и значај земаља БРИКС-а у савременој глобалној економији*, докторска теза, Универзитет у Крагујевцу Правни факултет, Крагујевац, 2020.

Интернет извори и базе података:

1. Alesina, Maria (edt.), *Designed in Brussels Made in Ukraine – Future of EU-Ukraine Relations*, European Liberal Forum, 2023, Available from: <https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2023/05/Designed-in-Brussels-Made-in-Ukraine-Future-of-EU-Ukraine-relations.pdf> (Accessed 06. June 2023.)
2. Alperen, Agca, Cakmak Ismail, and Ergul Murat, *A Panel Method of Government Debt Analysis for Brics Countries*, Conference proceedings (2017): pp. 144-150, Bruxelles, Available from: <https://www.egmontinstitute.be/putin-is-creating-the-multipolar-world-he-thought-he-wanted/> (Accessed 13. July 2023).
3. Apolinário, Laerte Júnior, Dias Branco Giovana, *The BRICS countries and the Russia-Ukraine conflict*, Rev. Carta Internacional, Belo Horizonte, v. 17, n. 3, e1286,

2022. Available from: www.cartainternacional.abri.org (Accessed 30. August 2023).
4. Asmus, Gerda, Fuchs Andreas, and Muller Angelika, *BRICS and Foreign Aid*, Available from: https://docs.aiddata.org/ad4/files/wps43_brics_and_foreign_aid.pdf (Accessed 06. June 2023).
 5. Acharya, Amitav, *Did the Unipolar Moment Ever End?*, Foreign Affairs, May 23, 2023, Available from: <https://www.foreignaffairs.com/ask-the-experts/did-unipolar-moment-ever-end> (Accessed 06. Jun 2023).
 6. Biba, Sebastian, *How to Make China Help Bring the War in Ukraine to an End*, German Institute of Global and Area Studies (GIGA), Hamburg, 2022, Available from: <https://www.giga-hamburg.de/en/publications/giga-focus/how-to-make-china-help-bring-the-war-in-ukraine-to-an-end> (Accessed 25. July 2023).
 7. Biscop, Sven, Dessein Bart, and Roctus Jasper, *Putin Is Creating the Multipolar World He (Thought He) Wanted*, Egmont Institute, Bruxelles, 2022, Available from: <https://www.egmontinstitute.be/putin-is-creating-the-multipolar-world-he-thought-he-wanted/> (Accessed 13. July 2023).
 8. Blinken, Antony (speech), *The Stakes of Russian Aggression for Ukraine and Beyond*, An official website of the US Government, Berlin, 2022, Available from: <https://www.state.gov/the-stakes-of-russian-aggression-for-ukraine-and-beyond/> (Accessed 18. September 2023).
 9. Bosch, Jelle, and Morag Ottens, *The European Union and the BRIC countries*, Eurostat: Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2012, Available from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-pocketbooks/-/ks-31-11-414> (Accessed 19. August 2023).
 10. Brauner, Yariv, and Pistone Pasquale (edt.), *BRICS and the Emergence of International Tax Coordination*, IBFD, Amsterdam, 2015, Available from: https://www.ibfd.org/sites/default/files/202106/BRICS_E

- [mergence International Tax Coordination.pdf](#)
(Accessed 06. June 2023).
11. Burchard, Von Der Hans, *Brazil's Lula upbeat on EU-Mercosur deal, calls for peace in Ukraine*, Politico, 2023, Available from: <https://www.politico.eu/article/brazil-luiz-inacio-lula-da-silva-eu-russia-ukraine-war-mercosur-deal-calls-for-peace> (Accessed 10. September 2023).
 12. Вукчевић, Бошко, *Глобална дедоларизација, БРИКС vs. долара*, Експрес онлајн, 2023, Доступно на: <https://www.ekspres.net/svet/briks-brazil-kina-indija-rusija-juzna-afrika-dolar-ekonomija-hegemonija-sjedinjene-americke> (Приступљено 26. Априла 2023).
 13. Duggan, Niall, Hooijmaaijers Bas, Rewizorski Marek, *Introduction: 'The BRICS, Global Governance, and Challenges for South-South Cooperation in a Post-Western World'*, International Political Science Review, 2022, Vol.43(4) pp.469–480, Available from: https://www.researchgate.net/publication/357155480_Symposium_The_BRICS_Global_Governance_and_Challenges_for_South-South_Cooperation_in_a_Post-Western_World (Accessed: 01. October 2023).
 14. Gong, Jian, Ding Xiaoqin, *The New Silk Road as an Emerging Model of Regional and International Economic Cooperation - A Brief Review of the International Symposium on "The New Silk Road and China-Africa Economic Relations"*, International Critical Thought, Volume 5, 2015. pp. 529-532, Available from: <https://doi.org/10.1080/21598282.2015.1102156> (Accessed 07. August 2023).
 15. Gumede, William, *Occasional paper: The Russia-Ukraine War: Impact on South Africa, fellow BRICS members and Africa*, Inclusive society institute, Cape Town, 2022,. Available from: <https://www.inclusivesociety.org.za/post/the-russia-ukraine-war-impact-on-south-africa-fellow-brics-members-and-africa> (Accessed 06. June 2023).

16. Dahiya, Nishant and Feng, Emily, Ruwitch John, Kakissis Joanna, *China's Xi calls Ukraine's Zelenskyu, after weeks of intensifying pressure to do so*, NPR, April 2023, Available from: <https://www.npr.org/2023/04/26/1164668179/xi-putin-summit-zelenskyu-china-russia-ukraine> (Accessed 11. September 2023).
17. Дугин, Александар, *Победа Русије створиће нови свет*, Глас јавности, март 2023, Доступно на: <https://www.glas-javnosti.rs/vesti/licni-stav/aleksandar-dugin-pobeda-rusije-stvorice-novi-svet> (Приступљено 18. Септембар 2023).
18. Дугин, Александар, *Русија дугује Србији повратак Косова, Срби су примили ударце намењене нама*, Глас јавности, март 2023, Доступно на: <https://www.glas-javnosti.rs/vesti/licni-stav/aleksandar-dugin-rusija-duguje-srbiji-povratak-kosova--srbi-su-primili-udarce-namenjene-nama> (Приступљено 18. Септембар 2023).
19. Јововић, др Дејан, *БРИКС против долара*, Политика, Београд, 2023, Доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/559355/Briks-protiv-dolara> (Приступљено 01. Јула 2023).
20. Јововић, др Дејан, *Долар остаје на трону*, Политика, Београд, август 2023, Доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/566146/Pogledi/Dolar-ostaje-na-tronu> (Приступљено 05. Септембра 2023).
21. Johnson, Larry, *Uniting for peace: Does it still serve any useful purpose?*, Published online by Cambridge University Press, 2017, Available from: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/uniting-for-peace-does-it-still-serve-any-useful-purpose/90BD2F453491596D637D6C94DE621953> (Accessed 25. May 2023).
22. Jokela, Juha, and Saul Alana, *The changing dynamics of the G7, G20 and BRICS*, Finnish - institute of

- international – affairs, Helsinki, April 2023, Available from:
https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2023/04/bp361_the-changing-dynamics-of-the-g7-g20-and-brics.pdf (Accessed 07. June 2023).
23. Jokela, Juha, and Saul Alana, *The changing dynamics of the G7, G20 and BRICS*, Finnish - institute of international – affairs, Helsinki, April 2023, Available from:
https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2023/04/bp361_the-changing-dynamics-of-the-g7-g20-and-brics.pdf (Accessed 08. August 2023).
24. Kaczmarek, Marcin, *The War in Ukraine and the Future of Russia-China Relations*, NATO Defense College, Roma, 2022, Available from:
<https://www.ndc.nato.int/about/search.php> (Accessed 13. July 2023).
25. Kiran, Stacey, *Rishi Sunak to urge Narendra Modi to take stronger stance on Russia*, The Guardian, London, 2023, Available from:
<https://www.theguardian.com/world/2023/sep/07/rishi-sunak-to-urge-narendra-modi-to-take-stronger-stance-on-russia#:~:text=Rishi%20Sunak%20to%20urge%20Narendra%20Modi%20to%20take%20stronger%20stance%20on%20Russia,-Two%20prime%20ministers&text=Rishi%20Sunak%20will%20use%20a,Russia%2C%20Downing%20Street%20Ohas%20said> (Accessed 10. September 2023).
26. Kirbi, Pol, *Rusija i Ukrajina: Zašto je Rusija napala Ukrajinu, šta Putin hoće i da li će okončati rat?*, BBC Njuz, 2022, Доступно на:
<https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-60517748>
(Приступљено 01. Августа 2022).
27. Kireeva, Anna, *The Limits to Russia and China's 'No Limits' Friendship*, East Asia Forum, 2022, Available from: <https://www.eastasiaforum.org/2022/03/23/the->

- [limits-to-russia-and-chinas-no-limits-friendship/](#)
(Accessed 10. August 2022).
28. Libardi, Manuella, *Western reaction to Lula's speech on Ukraine shows the Global South's power*, Open Democracy, London, April 2023, Available from: <https://www.opendemocracy.net/en/democraciabierta/russia-ukraine-brazil-lula-global-south-neutrality/>
(Accessed 10. September 2023).
29. Malleret, Constance, *Ukraine criticises Brazil's peace efforts and invites Lula to see invasion's effects*, The Guardian, Rio de Janeiro, April 2023, Available from: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/18/ukraine-lula-brazil-peace-effort-russia> (Accessed 15. August 2023).
30. Mathur, Sajal and Desgupta Meghna (ed.), *BRICS Trade Policies, Institutions and Areas of Deepening Cooperation*, Indian Institute of Foreign Trade, New Delhi, March 2013 Available from: <https://wtocentre.iift.ac.in/FA/Brics.pdf> (Accessed 06. June 2023).
31. Medvedev. D., *BRIC Countries: Common Goals – Common Actions*, 2010, Available from: <http://eng.kremlin.ru/news/780> (Accessed 06. June 2023).
32. Musulin, Ilja, *Lula i Si: Jačanje Briksa i produblјivanje trenda dedolarizacije*, RTS, 26. 4. 2023, Доступно на: <https://www.rts.rs/lat/vesti/svet/5181045/lula-i-si-jacanje-briksa-i-produblјivanje-trenda-dedolarizacije.html>
(Приступљено 09. Јула 2023).
33. Olabuenaga, Pablo, *G.A. Res. 76/262 on a Standing Mandate for a General Assembly debate when aveto is cast in the Security Council (U.N.)*, Published online by Cambridge University Press, 2023 (Accessed 20. May 2023).
34. O'Neill, Jim *Building Better Global Economic BRICs*, Global Economics Paper No: 66, Goldman Sachs Global Research Centre, London, 2011, Available from:

- <https://www.goldmansachs.com/insights/archive/archivedfs/build-better-brics> (Accessed 28. August 2023).
35. Оташевић, Ана, *Ширење БРИКС-а, буђење Глобалног југа*, Нови стандард, Београд, 2023. Доступно на: <https://standard.rs/2023/08/29/budjenje-globalnog-juga-jedanaestorica-protiv-zapada/> (Приступљено 01.10.2023).
36. Прилепин, Захар: Когда закончится СВО, неизвестно. Зато известно где — в Киеве // Парламентская газета. — Доступно на: <https://www.pnp.ru/politics/zakhar-prilepin-kogda-zakonchitsya-svo-neizvestno-zato-izvestno-gde-v-kieve> Приступљено 19.9.2023.
37. Putin, Vladimir, *Article by Vladimir Putin - On the Historical Unity of Russians and Ukrainians*, Moscow, July 12, 2021, Available from: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181> (Accessed 10. September 2023).
38. Путин, Владимир, *Об историческом единстве русских и украинцев*, сајт руског председника, Москва, 2021, Доступно на: <http://kremlin.ru/events/president/news/66181> (Приступљено 18. Септембра 2023).
39. Ратсјбарска, Јулиа и Коалсон Роберт, *Испод сунцокрета: Три убијена украјинска војника чији су путеви започели на Мајдану*, Радио слободна Европа, 25. новембар 2022, Доступно на: <https://www.slobodnaevropa.org/a/ukrajina-tri-vojnika-majdan/32147167.html> (Приступљено 01. Августа 2023).
40. Ритер, Скот, *НАТО шаље Оружане снаге Украјине на клање*, РТ Балкан, Доступно на: <https://rt.rs/svet/44205-nato-ukrajina-kontraofanziva-propast-sad-povlacenje/> (Приступљено 18. Септембра 2023).
41. Rogovsky, Nikolai and Cooke Fang Lee (edt.), *Towards a human-centred agenda: Human resource management in the BRICS countries in the face of global challenges*,

- International Labour Organization, Geneva, 2021, Available from:
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--inst/documents/publication/wcms_830693.pdf (Accessed 8. June 2023).
42. Rodrik, Dani, *What the World Needs from the BRICS*, Project Syndicate, 10 April 2013, Available from:
<http://www.project-syndicate.org/commentary/the-brics-and-global-economic-leadership-by-dani-rodrik>
(Accessed 8. June 2023).
43. Rosalin, Daniel, Kudrat Virk, *South Africa, Africa, and the BRICS (Brazil, Russia, India, China, and South Africa)*, Centre for Conflict Resolution JSTOR, 2014. Available from:
<https://www.jstor.org/stable/resrep05168.6> (Accessed 30. August 2023).
44. Salzman, Rachel, *BRICS in Russian foreign policy before and after the onset of the crisis in Ukraine*, A dissertation submitted to the Johns Hopkins University, Baltimore, Maryland, 2015, Available from:
<https://jscholarship.library.jhu.edu/items/3952e032-ea10-48d7-96d3-97403cd45081> (Accessed 30. September 2023).
45. Seibt, Sébastian, Everett Mariamne, *South African ties to Russia shadow Ukraine peace mission*, France 24, 2023, Available from:
<https://www.france24.com/en/africa/20230615-south-african-ties-to-russia-shadow-ukraine-peace-mission>
(Accessed 10. September 2023).
46. Слоу, Оливер, *Русија и Украјина: Земље БРИКС-а, нови светски поредак и сенка над Русијом због оптужби за ратне злочине*, ББЦ, јун 2023, Доступно на:
<https://www.bbc.com/serbian/cyr/svet-65791023>
(Приступљено: 01. Јула 2023).
47. Srinivasan, Thirukodikaval Nilakanta, *BRICS and the EU: An Oхуmoron?*, CESifo Forum, 4/2014 December,

- Available from: <https://www.ifo.de/DocDL/forum-4-14-panel3.pdf> (Accessed 06. Jun 2023).
48. Стојадиновић, Миша, *Кинеске санкције Западу – Кина узвраћа ударац*, Центар за стратешке прогнозе, 15 јуна, 2023, Доступно на: <http://csp.rs/2023/06/15/kineske-sankcije-zapadu-kina-uzvraca-udarac/> (Приступљено: 08. Августа 2023).
 49. Stoltenberg, Jens (speech), North Atlantic Treaty Organisation, Copenhagen, 2023, Available from: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_218829.htm?selectedLocale=en (Accessed 28. August 2023).
 50. Stuenkel, Oliver, *How to Understand Brazil's Ukraine Policy*, Foreign Policy, 2023, Available from: <https://foreignpolicy.com/2023/05/18/russia-ukraine-war-brazil-lula-nonalignment-global-south/> (Accessed 10. August 2023).
 51. Sthembile, Cele, *Ramaphosa Rules Out South Africa Abandoning Neutral Stance on War in Ukraine*, Bloomberg, 25. 5. 2023, Available from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-05-25/ramaphosa-rules-out-south-africa-abandoning-non-aligned-stance#xj4y7vzkg> (Accessed 10. September 2023).
 52. Sharda, Naidoo, *South Africa's Presence 'Drags Down Brics'*, Mail & Guardian, March 23, 2012, Available from: <http://mg.co.za/article/2012-03-23-sa-presence-drags-down-brics> (Accessed 30. September 2023),
 53. Sharda, Naidoo, *South Africa's Presence 'Drags Down Brics'*, Mail & Guardian, March 23, 2012, Available from: <http://mg.co.za/article/2012-03-23-sa-presence-drags-down-brics> (Accessed 30. September 2023).
 54. Schikowski, Martina, *BRIKS-centar sveta nije na zapadu*, DW, 11. 04. 2023, Доступно на: <https://www.dw.com/bs/briks-centar-svijeta-nije-na-zapadu/a-44816630> (Приступљено 09. Јула 2023).

55. Ђирковић, Ружа, *БРИКС: Саудијска Арабија (не)сме проћи*, Економске вести 22. 8. 2023 године, Доступно преко:
<https://ekonomskavesti.com/privreda/brics-saudijska-arabija-nesme-proci/> (Приступљено: 22. Августа 2023).
56. Угланов, Андрей, *Клесов Биохимик: Если армия России дойдет до западных границ Украины, политическое влияние Запада будет подорвано*, Москва, 2023, Доступно на:
<https://argumenti.ru/society/2023/01/810770>
(Приступљено 18. Септембра 2023).
57. Fraser, Cameron „The EU and the BRICs“, Jean Monnet Multilateral Research Network on „The Diplomatic System of the European Union“, Policy Paper 3: February 2011 Accessed 25.7.2023.
58. Frayer, Lauren, *A year into the Ukraine war, the world's biggest democracy still won't condemn Russia*, NPR, 2023, Available from:
<https://www.npr.org/2023/02/20/1156478956/russia-india-relations-oil-modi-putin> (Accessed 10. September 2023).
59. Hoojimmajers, Bas, and Kelukeleire Stephan, *The BRICS countries and the European Union*, Oxford Research Enciclopedyas, Oxford, 2020, Available from:
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1475> (Accessed 23. August 2023).
60. Cava, Bruno, *Brazil's Lula is right on global politics and wrong on Ukraine*, Aljazeera, 4 Jun 2023, Available at:
<https://www.aljazeera.com/opinions/2023/6/4/brazils-lula-is-right-on-global-politics-and-wrong-on-ukraine>
(Accessed 12. September 2023).
61. Cocks, Tim, *South Africa's Ramaphosa blames NATO for Russia's war in Ukraine*, REUTERS, March 18, 2022, Available from:
<https://www.reuters.com/world/africa/safricas-ramaphosa-blames-nato-russias-war-ukraine-2022-03-17/>
(Accessed 10. September 2023).

62. Coquide, Celestin, Lages Jose, and Shepelyansky L. Dima, *Prospects of BRICS currency dominance in international trade*, Available from: <https://arxiv.org/pdf/2305.00585.pdf> (Accessed 08. June 2023).
63. Cranny, Manus, and S'thembile Cele, *Ramaphosa Defends South Africa's Neutral Stance on Russia's War*, Bloomberg, 24. 3. 2022, Available from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-24/ramaphosa-defends-south-africa-s-neutral-stance-on-russia-s-war#xj4y7vzkg> (Accessed 10. September 2023).
64. Christensen, Hanne, *New Development at the United Nations*, UN Reform Analyst, International Journal of Peace and Conflict Studies (IJPCS), Vol. 7, No 4, Nov.-Dec., 2022, Available from: <http://journals.rcmss.com/index.php/ijpcs> (Accessed 10. September 2023).
65. Weber, Valentin, *Using Information to Influence the Russian War in Ukraine*, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, Berlin, 2022, Available from: <https://dgap.org/en/research/publications/using-information-influence-russian-war-Ukraine> (Accessed 13. July 2023).
66. Wilson, Dominic and Purushothaman Roopa, *Dreaming with BRICs: The Path to 2050*, Global Economics Paper, Goldman Sachs, October 2003, 10/22/2013, Available from: <http://www.goldmansachs.com/ourthinking/archive/archive-pdfs/brics-dream.pdf> (Accessed 16. July 2023).

Остали интернет извори:

67. Ал Џазира, *Амерички генерал: Украјинска протуофанзива бит ће дуга и крвава*, Ал Џазира, 2023, Доступно на:

- <https://balkans.aljazeera.net/blog/liveblog/2023/7/1/ukrajinski-komandant-ljut-zbog-nedostatka-obecanog-oruzja> (Приступљено 10. Јула 2023).
68. Ал Џазира Балкан, *Иран и Русија ближи него икада*, Ројтерс, 2023, Доступно на:
<https://balkans.aljazeera.net/news/world/2023/1/9/iran-i-rusija-blizi-su-nego-ikad> (Приступљено 25. Августа 2023).
69. Al Jazeera, *Lula says Putin will not be arrested at Brazil G20 meeting*, Al Jazeera, Sep 2023, Available from:
<https://www.aljazeera.com/news/2023/9/10/lula-says-putin-wil-not-be-arrested-at-brazil-g20-meeting> (Accessed 10. September 2023).
70. Ал Џазира Балкан, Шпански премијер Sanchez обећао 55 милиона еура помоћи Украјини, јул 2023, Доступно на:
<https://balkans.aljazeera.net/blog/liveblog/2023/7/1/ukrajinski-komandant-ljut-zbog-nedostatka-obecanog-oruzja> (Приступљено 18. Септембар 2023).
71. Борба.инфо, *Највећи руски експерт за спољну политику: Запад ће молити Русију да укине санкције!*, Борба, 2022, Доступно на:
<https://www.borba.info/2022/06/17/najveci-ruski-ekspert-za-spoljnu-politiku-zapad-ce-moliti-rusiju-da-ukine-sankcije-politika/> (Приступљено 10. Септембар 2023).
72. *BRICS Joint Statistical Publication 2022*, Available from:
<https://rosstat.gov.ru/storage/mediabank/BRICS%20Joint%20Statistical%20Publication-2022.pdf>, (Accessed 6. June 2023)
73. *BRICS Trade & Economics Research Network (BRICS-TERN)*, Cuts International, Vol. 1, July-September 2011, p. 1., Available from:
<http://www.cuts-citee.org/pdf/BackgrounderBRICS-TERN.pdf>¹⁷⁴ (Accessed 6. June 2023).

74. BRICS, The BRICS Report 2012. India: Oxford University Press, Oxford, 2012 (Accessed 06. June 2023.)
75. *BRICS Fifth BRICS Summit Declaration and Action Plan, 2013*, Available from: <http://www.brics5.co.za/fifth-brics-summit-declaration-and-action-plan/2013>, paragraph 9 (Accessed 06. June 2023)
76. *BRICS Fifth BRICS Summit Declaration and Action Plan, 2013*, Available from: <http://www.brics5.co.za/fifth-brics-summit-declaration-and-action-plan/2013>, paragraph 10 (Accessed 06. June 2023)
77. BRICS TRADE UNION FORUM, *Fortaleza Declaration, III BRICS Trade Union Forum*, Brazil, 2014, <http://goo.gl/OMWm1O> (Accessed 09. June 2023).
78. *BRICS Heads of States, Fourth BRICS Summit - Delhi Declaration*, New Delhi, 29 March 2012, Available from: <http://www.bricsindia.in/delhi-declaration> (Accessed 09. June 2023).
79. ВестиРУ, *Соловьев: война была неизбежна, но мы столкнулись со всем блоком НАТО*, 26. 04. 2023, Доступно на: <https://www.vesti.ru/article/3323899> (Приступљено 18. Септембра 2023).
80. *Взаимная торговля стран БРИКС*, Доступно на: https://www.researchgate.net/publication/342160057_Vzaimnaa_torgovla_stran_BRIKS_potencial_i_npravlenia_razvitia_BRICS_mutual_trade_potential_and_development_patterns (Приступљено 05. Јула 2023).
81. *Военная операция на Украине*, Интерфакс, 2023, Доступно на: <https://www.interfax.ru/chronicle/voennaya-operaciya-na-ukraine.html> (Приступљено 19. Септембра 2023).
82. *Вся правда о преступлениях Украины на Донбассе.* – Доступно на: https://veteransrussian.ru/upload/iblock/ce2/a4uu5dt4h7i_kv6abqrvyxigrvz6b9xd2 Приступљено 18.09.2023.
83. *Global sanctions*, Available from:

- <https://www.europeansanctions.com/region/china/>
(Accessed 13. July 2023).
84. Global Centre for the Responsibility to Protect, Приступљено 1.7.2023. , Доступно на <https://www.globalr2p.org/resources/conversation-on-the-responsibility-while-protecting-in-brazil-august-2012/>
85. Економске вести, Србија и све, Доступно на <https://ekonomskavesti.com/privreda/brics-saudijska-arabija-nesme-proci/> Приступљено 22.8.2023. године
86. IBSA Trilateral Organisation, Available from: <https://www.ibsa-trilateral.org> (Accessed 17. August 2023).
87. Institute of Applied Economic Research, *Towards a long-term strategy for BRICS*, Available from: https://portalantigo.ipea.gov.br/agencia/images/stories/PDFs/livros/livros/151104_brics_long_term_strategy.pdf (Accessed 6. June 2023).
88. International Crisis Group, *Think Globally, Act Locally: Russia, Ukraine and Western Powers, Peace in Ukraine I: A European War*, International Crisis Group, 2020. Available from: <https://www.ecoi.net/en/file/local/2028931/256-peace-in-ukraine-i.pdf> (Accessed 13. July 2023).
89. Как зарождался украинский нацизм // Армейский сборник №09 2022 г. – Доступно на: <https://army.ric.mil.ru/Stati/item/423965/> Приступљено 18. Септембра 2023).
90. *Макрон: Русија мора бити поражена, али не и сломљена*, Вести онлине, <https://www.vesti-online.com/makron-rusija-mora-biti-porazena-ali-ne-i-slomljena/> Приступљено 21.2.2023.
91. News from China, China-India Review, *BRICS Bonding a new journey, new vistas*, April-June 2022, Available from: <http://in.chinaembassy.gov.cn/eng/xwfw/zgxw/202208/P020220815446674675012.pdf> (Accessed 06. June 2023).

92. North Atlantic Treaty Organisation, *NATO 2022 Strategic Concept*, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit, Madrid, June 2022, Available from: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept (Accessed 28. August 2023).
93. Привредна комора Србије, *Санкције ЕУ усмерене ка Русији*, Доступно на: <https://pks.rs/strana/sankcije-eu-usmerene-ka-rusiji> (Приступљено 30. Август 2023).
94. *Прошлый год открыл глаза миру на геноцид в Донбассе, заявила омбудсмен ЛНР / РИА Новости*. – Доступно на: <https://ria.ru/20230221/donbass-1853313544> (Accessed 28. September 2023).
95. Радио Слободна Европа, *Украјина укинула војну неутралност*, децембар 2014, Доступно на: <https://www.slobodnaevropa.org/a/ukrajina-ukinula-voynu-neutralnost/26758994.html> (Приступљено 06. Јуна 2023).
96. Reuters, *Putin and Modi discuss Ukraine, armed mutiny in phone call*, 2023, Available from: <https://www.reuters.com/world/putin-modi-discuss-ukraine-armed-mutiny-phone-call-kremlin-2023-06-30/> (Accessed 10. September 2023).
97. Ројтерс, *Крв и милијарде. Колико кошта рат у Украјини*, Глас Америке, 2023, Доступно на: <https://www.glasamerike.net/a/7237501.html> (Приступљено 18. Септембра 2023).
98. *Russia, China and the BRICS: How should the West respond to the new challenges?*, 10 April 2013, Available from: <http://us-russia.org/1165-russia-china-and-the-brics-how-should-the-west-respond-to-the-new-challeng-es.html> (Accessed 6. June 2023).
99. *Social security coverage extension in the BRICS*, International Social Security Association, Geneva, 2013, Available from: <http://apsredes.org/wp->

- <content/uploads/2014/03/2-BRICS-report-final.pdf>
(Accessed 6. June 2023).
100. Страны БРИКС: классификация регионов, Доступно на: https://www.nkibrics.ru/ckeditor_assets/attachments/5b746b8b62726905347e0000/bme_iyul_18_web.pdf?1534356363 (Приступљено: 05. Јула 2023).
101. Стратегија економическог партнерства БРИКС до 2025 года. Доступно на: <https://brics-russia2020.ru/images/114/81/1148133.pdf> (Приступљено 07. Јуна 2023).
102. Стратегија економическог партнерства БРИКС, Доступно на: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/150709-partnership-strategy-ru.pdf> (Приступљено 06. Јуна 2023).
103. Стратегија развоја БРИКС и приоритети за Русију, Доступно на <https://conf.hse.ru/mirror/pubs/share/368324519.pdf> (Приступљено 06. Јуна 2023).
104. *Удео БРИКС-а у светском БДП-у достићи ће 30 одсто након проширења*, Политика, Београд, 2023, Доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/569729/Udeo-BRIKS-a-u-svetskom-BDP-u-dostici-ce-30-odsto-nakon-prosirenja> (Приступљено 01. Октобра 2023).
105. Hindustan Times YouTube, *PM Modi has This Message for Putin from U.S. Congress on Russia-Ukraine War*, 2023, Available from: https://www.youtube.com/watch?v=C3fAP6Q_1E00 (Accessed 10. September 2023).
106. Council of Councils, *Global Memo: The BRICS Summit 2023: Seeking an Alternate World Order?*, 2023, Available from: <https://www.cfr.org/councilofcouncils/global-memos/brics-summit-2023-seeking-alternate-world-order> (Accessed 10. September 2023).

107. *Шолц-Украјина може да бира са листе, ми плаћамо*, Дојче Веле, Доступно на
Приступљено 22.3.2023.
108. Wikipedia Summits, Доступно на:
<https://en.wikipedia.org/wiki/BRICS> (Приступљено 02.
Октобра 2023).
109. Wikipedia, Доступно на:
<https://sr.wikipedia.org/srec/%D0%91%D0%A0%D0%98%D0%9A%D0%A1> (Приступљено 17. Јуна 2024).
110. 9th BRICS Summit, Xiamen, 2017, Available
from:
http://brics2022.mfa.gov.cn/eng/gyjzgj/ljldrhwcgwj/202202/t20220222_10644353 (Accessed 08. September
2023).

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

911.3::327(100)(0.034.2)
355.4(477)(0.034.2)

БОЖИЋ, Сандра, 1979-

БРИКС и рат у Украјини [Електронски извор] /
Сандра Божић. - Београд : Институт за политичке студије,
2024 (Београд : Донат граф). - 1 електронски оптички диск
(CD-ROM) : текст ; 12 cm

Sistemski zahtevi : Nisu navedeni. - Тираж 50

ISBN 978-86-7419-400-3

- а) Геополитика -- Земље БРИКС
- б) Украјина -- Ратна дејства

COBISS.SR-ID 151130121

